

Qüestions introductòries

El mateix dia de la commemoració del 75é aniversari de la mort de don Emilio Carrasquer García, 17 de Febrer de 1998, ja vaig pensar que d'actes semblants realitzats en anteriors ocasions commemoratives devien restar pocs records, tant escrits com gràfics; almenys pel que jo tenia vist al mateix Col·legi Carrasquer; i vaig creure que seria interessant fer una "Memòria" de totes les activitats que s'estaven realitzant durant el curs 1997-98 en relació a l'esmentat esdeveniment commemoratiu; arplegant inclús els impresos, cartells, redaccions premiades, fotografies, retalls de premsa, etc. I efectivament així ho vaig fer. Però en això van quedar els meus bons propòsits, perquè va passar el temps i tot el material que vaig recollir va romandre dormint el somni de l'oblit, durant quasi set llargs anys, dins d'una carpeta que havia comprat a posta per a l'ocasió.

L'aparició de la notícia en el setmanari "Sueca" que en l'any 2004 es complien els 75 anys de la "Inauguració de les Escoles Carrasquer", em va fer recordar que en una carpeta, qui sap si perduda, guardava aquell material recopilat en ocasió del 75é aniversari de la mort del fundador de les Escoles Carrasquer. Vaig començar a buscar-la en el meu particular "magatzem de les coses oblidades" i, no sense arduos esforços, per fi va aparèixer. La vaig espolsar, quelcom de pols ja en tenia i, ara ja impacient, en obrir-la vaig veure que allí estava tot el material reunit temps enrere.

La nova commemoració escolar, el 75é aniversari de la inauguració de les Escoles Carrasquer, em motivà de nou a escriure aquella "Memòria" sobre els actes hi haguts en 1998, perquè vaig pensar: Quan millor que avui, que dispose de prou temps, per escriure-la?

Mentre cavil·lava com estructurar la "Memòria", em vingué al cap que també tenia guardat, en algun altre lloc, plànols de la reforma de l'Escola Carrasquer, altres reformes fetes posteriorment en alguns indrets del recinte escolar, fotografies de grups d'alumnes dels que jo havia sigut el tutor, retalls de premsa de commemoracions anteriors a 1998, fotografies d'esdeveniments escolars... Per què no reunir-ho tot en un llibre?

Confesse que em vaig complicar la vida. Jo que sempre he anat fugint de fer quatre lletres, com he d'escriure un llibre, després de tot, i a aquestes altures de la meua vida?

Certa vegada, en una conversa que mantenia amb Joan Fuster, davant d'una observació meua sobre els escrits crítics, dels que jo opinava que sempre havien de ser constructius o que al menys sempre foren transcendents, ell em respongué que "calia escriure de tot sense fer-se el melindros, perquè escriure de tot sempre era constructiu, i que gràcies a què se n'havien fet escrits amb aparença de poca importància es coneixien molts detalls d'èpoques passades". I em va afegir més: "I si tens ganes d'escriure quelcom -cosa que poques vegades tinc- comença per escriure sobre el teu poble".

Aquests records m'han donat també els ànims necessaris per a tractar de començar una tasca que considere molt difícil.

I per què no, al menys, intentar-ho?

Totes aquestes reflexions són les que em portaren a començar aquesta aventura de contar els avatars que han anat ocorrent des que don Emilio Carrasquer llegà al poble de Sueca els seus béns perquè foren construïdes les Escoles Carrasquer, fins l'any 2004, any de la declaració d'aquest benefactor com a "Fill Predilecte" de Sueca.

Moltes foren les preguntes que em vaig formular sobre don Emilio després de llegir les breus biografies que d'ell tenia recollides: A quina escola anava de xiquet? On estudià el batxillerat? Va deixar els estudis de Notariat a Madrid per dur l'administració de la fortuna familiar com diuen algunes breus biografies seues publicades? Què se sap dels germans? Es casà jove o major?... No havent-hi cap resposta entre els documents que posseïa, immediatament vaig pensar que un nou treball m'esperava: investigar-ho.

D'altra banda, també m'agradava la idea que del Col·legi Públic Carrasquer es guarde el millor record, tant per aquells primers alumnes que estrenaren les Escoles, i que encara en poden viure alguns pocs, com pels que han anat passant per les seues aules fins l'actualitat, i també per aquells lectors que tinguen curiositat per conèixer un període més de la història de Sueca.

I, per últim, perquè tots puguem conèixer i estimar més l'obra d'aquest benefactor.

Sueca, Maig de 2004

PRELIMINAR

La lectura del present llibre ens portarà, a més a més de conèixer un poc millor el *Fundador de les Escoles Carrasquer, D. Emilio Carrasquer García, i el seu llegat complet* a l'Ajuntament de Sueca, el treball que va portar a cap la *Marmessoria*, que es feu càrrec de la part més important de la deixa dels seus béns per a construir les Escoles Carrasquer, i també a seguir una sèrie d'avatars, després d'iniciar-se la docència en elles, començant pel coneixement de l'esperit que animà els mestres durant la *dictadura de Primo de Ribera* i el *final de la Monarquia*, en la *República* i en els primers anys de *franquisme*, la tardana consecució de la *coeducació*, de la que ens adonarem quan veiem que les reunions de Claustre sempre es fan conjuntes amb professores i professors, i seguint per l'adveniment de la *Democràcia* i l'inacabable procés, després de *varies reformes educatives*, per obtenir una bona organització, tant administrativa com didàctico-pedagògica del Col·legi; la lluita per fer l'*ensenyament en valencià* per primera vegada a Sueca, malgrat les dissensions d'una part del professorat i inclús d'alguns pares; el treball desenvolupat perquè les Escoles Carrasquer tingueren *dues línies escolars* i que aprofitara l'ensenyament en valencià a un major nombre d'alumnes de la nostra ciutat; i acabant pel llarg camí recorregut perquè els alumnes disposaren de *més espai* a les Escoles Carrasquer, i que encara continua en l'actualitat.

Tota aquesta sèrie d'esdeveniments ocorreguts a partir de la construcció de les Escoles l'hem anat extraient de la documentació que hem tingut al nostre abast procedent de l'Arxiu Històric del Col·legi, i que amablement se'ns va posar a la nostra disposició: Llibres d'Actes de Claustre, Llibres de Junta de Mestres (posteriorment de Consell Escolar), Llibres Registre d'Entrades i Eixides de Documents; tots ells conformant un autèntic "Diari de l'Escola" que ens permetrà seguir, sobretot, des del capítol III al VIII, l'evolució de les Escoles Carrasquer des del seu inici en 1928 fins el 2004, i exposant cadascun dels documents recollits de forma extractada i relacionats cronològicament per situar-los millor i observar-los junt al context històric en el qual es van produir.

Pel que fa a alguns punts expressats en les actes, tals com: Es llig i s'aprova l'acta de la sessió anterior, presentació de rendiments dels alumnes, pressupostos, memòries, programacions, etc., els hem obviat en nombroses ocasions ja que, de cada acta, siga de Claustre o de Consell Escolar, hem tractat de recollir sols els acords, comunicats i informes més significatius des del nostre punt de vista personal, tot i atenent les connotacions que porten respecte del temps en que es van produir.

També hem ressaltat amb lletra cursiva, en molts extractes d'acords, algunes de les frases que poden tindre algun interès per al lector no professional de la docència i que puga desestimar en la lectura, si ho creu convenient, les frases no ressaltades, i així ser-li més fluid el pas, de vegades embafós, per les nombroses actes de molts dels capítols. Aquests lectors, sempre que ho consideren, poden botar-se els extractes d'actes i altres documents i anar directament als esdeveniments que més els interessin.

Els resums que hem extractat pertanyen a actes que estaven escrites, majoritàriament, en castellà, però els hem traduït al valencià, fins que començaren ja a escriure's sempre, a partir de la data del 24-01-1985, en valencià.

Convé aclarir que dels primers anys no es conserva a l'Arxiu Històric del Col·legi cap Llibre d'Actes corresponent a la Graduada de Xiques, i per tant no apareixeran els noms de totes les mestres fins que vinguen els anys de la coeducació, en els quals les reunions de Claustre ja es fan conjuntes amb professores i professors, i que aleshores si apareixen. Alguns pocs noms de mestres sí els hem pogut trobar en els dos únics Llibres Registre de entrades i eixides de documents de la secció de xiques que encara existeixen.

CAPÍTOL I

D. EMILIO CARRASQUER GARCÍA. SUECA, L'OBSESSIÓ DE TOTA UNA VIDA. L'ALTRUISTA

Escrits en la premsa sobre Don Emilio Carrasquer García i les Escoles Carrasquer

Tot el que ha anat escrivint-se, durant prou anys en publicacions locals, sobre don Emilio Carrasquer o sobre les Escoles Carrasquer, quasi sempre ho hem pogut llegir en alguns pocs llibres i en la premsa com a conseqüència de les commemoracions que, de la seua mort o de la inauguració de l'edifici escolar, s'han anat celebrant, cada 25 anys, en els seus corresponents aniversaris.

Els articles als que hem referisc els he anat recollint pacientment des que començaren a aparèixer en publicacions locals o provincials i, encara que en puga faltar algun que altre que també s'haja publicat i m'haja passat desapercebut, ordenats cronològicament són:

- 1924 BURGUERA SERRANO, P. Amado de C., "Suecanos de Nota de Últimos del Siglo XIX y Principios del XX hasta el Presente", *Historia Fundamental Documentada de Sueca y sus Alrededores*, Ed. 1924, Renovación Tipográfica, 3, Valencia, T. II, cap. XVI, p. 356.
- 21-10-1973 *Setmanari Sueca*, SENSE SIGNAR, "Homenaje a D. Emilio Carrasquer García".
- 28-10-1973 *Setmanari Sueca*, COLOMAR (col·laborador del setmanari), "Cincuentenario del fallecimiento de Don Emilio Carrasquer".
- 14-01-1979 *Setmanari Sueca*, LLUNA PUIG, Enrique, (col·laborador del setmanari) "El cincuenta Aniversario de las Escuelas Carrasquer".
- 17-10-1982 (i 31-10-1982) *Setmanari Sueca*, PARRELL GRANELL, Julián, (col·laborador del setmanari), "Don Emilio Carrasquer García, su vida y su obra".
- 08-02-1998 *Setmanari Sueca*, LLUNA PUIG, Enrique, (Cronista de Sueca), "75 Aniversario de la muerte de Emilio Carrasquer García".
- 08-02-1998 *Setmanari Sueca*, NAVAL PERALES, Gregori, (Director del CP Carrasquer), "Un suecà il·lustre: Don Emilio Carrasquer".
- 10-02-1998 NAVAL PERALES, Gregori, (Director del CP Carrasquer), "El Col·legi Carrasquer en Homenatge al seu Fundador, Emilio Carrasquer, en el 75 Aniversari de la seua mort", (fullet per a lliçó ocasional a impartir al Col·legi).
- 05-04-1998 *Setmanari Sueca*, SENSE SIGNAR, "Dia de portes obertes en el CP Carrasquer".
- 1998 *Diari "Levante"*, PIERA, Emili, (Periodista) "Jeringas y Catones".
- 2000 *Falla Sucro*, NAVAL PERALES, Gregori, (Director del CP Carrasquer), "Sueca 100 anys d'Història: 1929 Apertura de les Escoles Carrasquer", ps. 28-29.
- 2001 CARRASQUER ARTAL, J. Antoni, (Bibliotecari Municipal), "Entre el Record i l'Oblit, Diccionari de Personatges Històrics Suecans", ps. 34-35.
- 11-01-2004 *Setmanari Sueca*, LLUNA PUIG, Enrique, (col·laborador del setmanari), "Las Escuelas Carrasquer cumplen 75 años".
- 05-09-2004 *Setmanari Sueca*, SENSE SIGNAR, "Personal Técnico de la Consellería de Educación visita el Colegio Público Carrasquer, para redactar un Informe sobre las obras de reforma que necesita el Centro", i, "El Ayuntamiento acuerda conceder la distinción de Hijo Predilecto de Sueca, a Don Emilio Carrasquer García".

En molts d'aquests articles es fa menció, sovint, a alguns episodis de la vida de don Emilio, encara que de forma resumida, i tots ells se solen repetir, poc més o menys, en cada commemoració d'aniversari, i per tant ja deuen ser coneguts de bona part del lector suecà de premsa local.

Fa falta que s'escriba una nova biografia d'ell? Si pensem que el pas del temps i la investigació, sovint, fa que brollen noves dades, la resposta es afirmativa. Aquestes dades ens permetran anar completant, més i millor, molts detalls que abans eren desconeguts i que ara ens apropiaran un poc més a la personalitat del personatge que ens ocupa.

Emilio Carrasquer García, fundador de les Escoles Carrasquer

Emilio Carrasquer

Els primers dies de vida

Vingué al món a les 3 de la matinada i al carrer València, número 54, de la nostra ciutat de Sueca, el dia 24 d'Octubre de 1855. Ben prompte el batejaren, a l'endemà mateix d'haver nascut. I no ens deuria paréixer un bateig fet amb presses i carreres, perquè aleshores així es feia habitualment degut que molts nadons morien prematurament, i era freqüent oir les campanes de l'església tocar el "cel, cel". Segons la creença cristiana catòlica, com que tots nasquem en pecat, "el pecat original", al morir sense batejar no se'ns permetria entrar al "Cel", d'ací el batejar tan aviat. Temps enrere, a son pare ja el batejaren el mateix dia de nàixer.

Emilio fou batejat per l'assistent de Vicaria Perpètua de l'Església de Sant Pere, don Ramón Ferrer¹. Actuaven de padrins, Sebastián Carrasquer i María Ángela Matoses, la seua iaia materna, acompanyada del seu espòs Roque García. També es trobaven presents, com no, els seus pares, Mariano Carrasquer Burguera i Máxima García Matoses, a més a més dels seus iaies paterns, Mariano Carrasquer i Isidora Burguera. Foren testimonis els sagristans, naturals de Sueca, Gregorio Vasó i Gaspar Orquín.

En aquells moments ja tenia un germà, 6 anys major que ell, que li deien Juan Bautista, i quatre anys més tard, en 1859, li va naixer un nou germà, Rafael Tobías.

En edat escolar

Ha passat el temps, i als 6 anys el trobem fent els estudis primaris a l'Escola Elemental Completa Pública de la Vila de Sueca, que dirigia don Platón Oltra², situada en l'antic exconvent de Franciscans Observants, en l'edifici on actualment està ubicat l'Arxiu Municipal de Sueca a la Placeta del Convent. En companyia d'ell anava també a la mateixa escola el seu germà major Juan Bautista.

Uns quants anys més tard, quan tenia 13 anys i sent encara escolar, un succés greu li produiria tan gran esglai que no l'oblidaria mai: un juí per lesions a un altre xiquet, José Aracil.

Tinc davant de mi "*l'expedient d'indagatòria*" del 23 d'Abril de 1869, expediente 18, contra Emilio Carrasquer García sobre lesions a José Aracil que acabe de llegir i que, a penes entretancant els ulls un poc, puc veure-hi, encara que imaginàriament, tot el que li degué passar igual que si d'una escena teatral es tractara. No puc sostraure'm a la temptació de contar-ho historiat perquè, tal vegada, així pogué ocórrer:

El dia 23 d'Abril de 1869 el Jutge de pau va enviar cridar Emilio Carrasquer perquè es presentara a ell, ja que anava a obrir-se-li un expedient indagador per haver-li produït una lesió a un xiquet que li deien José Aracil. I allí va acudir Emilio amb cara de circumstàncies i batent-li el cor

¹ Arxiu Parroquial de Sant Pere Apòstol, Llibre de Baptismes T. 10, f. 854r, núm. 369, anys 1854-55.

² Arxiu Històric de Sueca. Relació d'alumnes 1861. Instrucció Pública, Caixa 45 / 1858 a 1932.

molt de pressa, i no era per a menys, ja que davant d'ell es trobaven el Jutge de pau, don José Romualdo Lliberós, i el seu escrivent, a més a més de don Matías Grau, el procurador que el mateix jutge li havia nomenat degut a ser menor d'edat (tenia 13 anys) Aquells hòmens l'imposaven molt i no podia alçar els ulls de terra i mirar-los a la cara.

Façana i Claustre de l'antic Convent de Franciscans Observants (després de les rehabilitacions de les dècades dels 70 i 90 del segle passat), situat en la Placeta del Convent. Allí es trobava ubicada l'Escola Elemental Completa Pública regida per don Platón Oltra, on assistia de xiquet D. Emilio Carrasquer.

El silenci que hi havia des que va entrar a aquella sala es trencà, fent-li pegar un sortit, quan, al dirigir-se a ell el jutge, amb un to de veu sever, li va fer prometre que li devia de dir la veritat en tot el que sabera i fora preguntat.

Al ser interrogat sobre la seua filiació, i amb una veu que ni ell mateix reconeixia com a pròpia, els va respondre que a ell li deien Emilio Carrasquer García, al seu pare Mariano i a la seua mare Màxima, i que era veí de la població i estudiant de 13 anys i per tant amb instrucció.

També va haver de contestar si alguna vegada hi havia estat prés o processat, responent-los que mai no ho havia estat.

Preguntat després si sabia o pressuposava per què se li rebia aquella declaració, els va dir, amb veu tremolosa, que sí s'ho pensava per tot el que havia succeït el dia anterior per la vesprada, quan ell es trobava al camí de Cullera en companyia de Salvador Ferrando, Sebastián Borja i uns altres xiquets dels qual no s'en recordava; i que al poc va passar José Aracil i va començar a tirar-li pedres i ell li va fer el mateix, i incomodat l'Aracil li va pegar uns cops amb un palet que portava. Aleshores ell es va traure una petita navalla que tenia i li va tirar uns cops, i al notar que tenia sang es va traure el seu mocador de la butxaca i li'l va col·locar en la ferida que li havia fet en la cama, i després, acabà dient, se'n va anar a casa.

Arribats a aquest punt, el jutge manà suspendre la indagatòria, però fent-li anotar a l'escrivent que podria continuar-la sempre que convinguera.

Acabada la incoació de l'expedient, i deprés de llegit, el signaren tots els presents, inclòs el propi Emilio Carrasquer, qui, per cert, tenia millor lletra que els tres hòmens majors que es trobaven a la sala en companyia d'ell. . El dia 25 del mateix mes es va donar compte a la Superioritat de la formació d'aquesta causa.

Però ací no s'acabà tot, perquè al ser un delit menor li arribaren a fer un juí de faltes davant de l'Alcalde Segon Constitucional, Sr. D. Germán Tarazona Ferrer.

El fiscal que va actuar en aquell juí, en vista que les ferides de José Aracil havien curat en 4 dies i tractant-se d'un menor d'edat el causant d'elles, li recomanà al President que li posara una multa de 4 escuts, amb 3 d'indemnització al pare del ferit, i que en definitiva va ser la pena que l'imposà el tribunal.

La sentència la signaren tots, inclús Emilio Carrasquer. L'únic que no la va signar fou son pare, Mariano Carrasquer, adduint que no sabia³.

Cursant estudis superiors

L'any 1872, quan anava a complir els 17 anys, va decidir estudiar el batxillerat. Li feren un examen d'ingrés, el 28 de Setembre, dels coneixements que tenia de Primera Ensenyança i el va aprovar, el que li va permetre entrar a l'Institut Lliure de Segona Ensenyança de Sueca; Institut que va ser promogut per *“un grup de pares –la majoria comerciants i propietaris- que presentà a l'Ajuntament una Memòria per a la creació i sosteniment d'un Institut Lliure de 2ª Ensenyança en la Vila de Sueca, aprofitant la llibertat atorgada pel pla d'estudis del ministre Ruiz Zorrilla als Ajuntaments i Diputacions per a la creació i manteniment de centres docents, autònoms i independents de l'administració universitària. En el curs 1872-73 començà a fer camí l'Institut Lliure de Sueca amb un pressupost proper a les 7.000 ptes. anuals i una matrícula de 40 alumnes”*⁴, entre els que es trobava Emilio Carrasquer.

Durant eixe curs 1872-73 va aconseguir la qualificació d'Aprovat en les assignatures de Llatí i Castellà de primer curs, Geografia, Història d'Espanya i Història Universal. El curs següent, 1873-74, també obtingué, solament qualificació d'Aprovat en Llatí i Castellà de segon curs, Retòrica i Poètica, Aritmètica i Àlgebra.

En el nou curs 1874-75, començaren a certificar-li les qualificacions de les assignatures, fins finalitzar el Batxillerat, a València en el “Instituto de Segunda Enseñanza Real Colegio de San Pablo”, actual Institut Lluís Vives, doncs *“l'Institut de Sueca havia canviat el nom pel de Col·legi de 2ª Ensenyança, aquesta vegada dependent de l'Institut Provincial on els alumnes deuran revalidar els seus exàmens al finalitzar el curs”*⁵. Ara també obtingué la qualificació d'Aprovat en Psicologia, Lògica i Ètica, Geometria i Trigonometria. Seguint les certificacions en el mateix institut obtingué, en el curs 1875-76, Notable en Física i Química, Aprovat en Fisiologia i Higiene, i Notable en Història Natural. En el mateix curs escolar, el 28 de Setembre de 1876, es va examinar dels dos exercicis de Grau de Batxiller (una mena de Revàlida), i els va aprovar. El 16 de Febrer de 1877 se li expediria el Títol de Batxiller⁶.

Amb el flamant títol de Batxiller baix del braç acabat d'obtindre, no pareixent-li prou València, es va matricular en l'Escola del Notariat de la Universitat Central de Madrid, començant a cursar allí la carrera durant el curs 1876-77.

Tot un any a Madrid li va haver de suposar una experiència molt enriquidora, al menys socialment, per a un jove com ell tan observador i amb estudis, i més venint d'un poble petit. Allí podria tafanejar molts indrets interessants d'una gran ciutat com Madrid. Encara que era consolador no estar allí sol, doncs suposem, va coincidir en la mateixa Universitat Central amb un altre suecà, Simón Vila Vendrell, que per aquells anys, de 1874 fins a 1880, estigué cursant allí les carreres de Dret i Ciències⁷.

A l'acabar el curs tot no foren satisfaccions, i l'eufòria del començament havia desaparegut transformada en no poca decepció: era la primera vegada que el suspenien. Sols va aconseguir aprovar les assignatures de Nocions de Dret Civil, Mercantil i Penal; però no així les de Redacció d'Instrumentes Públics i Actuacions Judicials, que no va aconseguir aprovar.

No gens satisfet amb els resultats obtinguts, va recollir la certificació de les qualificacions aconseguides en la Universitat Central⁸ i va regressar de nou a Sueca. Una vegada en casa tingué temps de reflexionar, i va pensar que si no a Madrid, a València també podia finalitzar la carrera de

³ El relat ha estat basat en el document de l'Expedient 18 en Testiminis de Condemna, Arxiu Històric de Sueca, GOV. 237-238.

⁴ J.V. Aznar García, “Ciencia, Científicos y Enseñanza en una Pequeña Ciudad del Siglo XIX: Sueca”, en Ciencia e Ideología en la Ciudad (I). I Coloquio Interdepartamental. Valencia, 1991, pp. 279-284.

⁵ Ídem que en 4: J. V. Aznar García, “Ciencia, Científicos y Enseñanza...”.

⁶ Certificació Acadèmica Oficial núm. 0129. Extracte de l'Expedient acadèmic. Institut de 2ª Ensenyança “Real Colegio de San Pablo-Valencia”.

⁷ “Entre el Record i l'Oblit, Diccionari de Personatges Històrics Suecans”. 2001, p.116. J. Antoni Carrasquer Artal.

⁸ Certificació Acadèmica n. 140, 21-09-1878, Universitat Central de Madrid, Escola de Notariat.

Notariat. Així que es va matricular en la Universitat de València per a continuar els estudis que no havia acabat.

REVISAR ELS CURSOS A LA UNIVERSITAT CENTRAL DE MADRID

Aquell curs de 1878-79 li va ser molt rendible a l'aprovar l'assignatura de Teoria i Pràctica de la Redacció d'Instruments Públics i Actuacions Judicials, i a més a més, en Paleografia obté Notable⁹.

Amb 23 anys, li faltava un mes per als 24, hi havent superat les assignatures que li havien restat pendents de Madrid, el 19 de Juny de 1879, dirigeix una instància al Rector de la Universitat sol·licitant ser admés en l'examen de Revàlida de la carrera de Notariat. A la vista dels estudis que aporta en la seua Certificació Acadèmica li es acceptada la instància i se'l convoca per al dia 23 de Juny a fer un exercici teoricopràctic de Revàlida per a l'Exercici de la Fe Pública. S'examina i obté la qualificació d'Aprovat, i en eixa mateixa data se li certifica el resultat aconseguit¹⁰.

Estava solter i la seua família gaudia d'una considerable hisenda i ... ja havia acabat la carrera de Notariat!

D'ara endavant sempre se'l coneixeria per "Don Emilio".

No va exercir la carrera, al menys no ens consta que fera oposicions, ni tampoc la seua inscripció en el Col·legi de Notaris de València, però, els estudis cursats li vindrien ben bé per a atendre l'administració del patrimoni familiar.

Arribats a aquest punt he d'anotar que resulta estrany que el Pare Amado, cronista de Sueca, a l'escriure sobre D. Emilio en la seua "Historia Fundamental Documentada de Sueca y sus Alrededores", en el capítol dedicat als "suecans de nota d'últims del segle XIX i principis del XX" i en l'epígraf 533, conta sobre ell que "(...) estudió la carrera del notariado, que no llegó a terminar por cuidar de su cuantiosa fortuna". I tant quant més estrany si, com el Pare Amado comenta de vegades, tenia converses amb D. Emilio Carrasquer en vida d'aquest; i també perquè al principi d'actuar la Junta de Marmessors (de la que el P. Amado formava part) inventariaren i confiscaren tot el contingut de la casa del carrer València on, teòricament, deuria existir molta documentació sobre D. Emilio. El que si va ocórrer es que no va exercir mai la carrera del notariat per no haver fet oposicions per a exercir-la.

Infortuni

La dècada dels 80 començarà a ser nefasta per a la seua família i la desgràcia començarà a encruelir-se amb tots ells. A l'1 de la vesprada del dia 20 d'Abril de 1882, son pare, Mariano Carrasquer Burguera (Sueca, 1823-1882), llaurador propietari de 58 anys, acabava de morir a causa de *mielitis crònica*¹¹, malaltia hereditària constituïda correntment per una sèrie de processos infectius, inflamatoris o degeneratius, localitzats en la medulla espinal.

Encara no feia un any que el pare, Mariano Carrasquer, havia fet el testament, el 15 de Novembre de 1881, en casa del notari de Sueca D. Antonio Matoses Palau. Probablement la malaltia que patia, i que acabà amb ell, segurament li ho aconsellà. En l'esmentat testament deixava, en primera clàusula, 250 ptes. per a bé d'ànima i despeses de soterrar, demanant que fora particular i amb assistència de tot el clero i agregats. Després nomenà marmessora a la seua esposa Mxima García. Declara que del seu únic matrimoni té tres fills: Juan Bautista, Emilio i Rafael Tobias, i els fa millors en l'herència sols al germà major i al menut, suposem que els compensà per les despeses fetes per Emilio durant els estudis a Madrid i a València, o per la malaltia hereditària que ja s'apreciava en ells. A Juan Bautista el millorà amb la mitat de 10 fanecades de terra arrossar en la partida de la Corretjola, i a Rafael Tobias amb la mitat de 8 fanecades d'arrossar en la partida del Ràfol. També declara que les dues finques de les millors eren guanyes i prohibix als dos fills millorats l'alienació en tot o en part, en vida dels testadors, de

⁹ Certificació n. 3.201.182, f. 201, n. 10, 20-11-1879. Universitat Literària de Valencia. Signa: D.Francisco Caballero Infante, Secretari General.

¹⁰ Acta de Revàlida per a l'Exercici de la Fe Pública. N. 1.764.170, 23-06-1879. Universitat Literària de València.

¹¹ Acta de Defunció de Mariano Carrasquer Burguera, Ll. 26, f. 29, S. 3ª. Registre Civil de Sueca.

les finques de les millores. Llega a la seua esposa, mentre visca, el quint dels seus béns, passant després de la seua defunció per parts iguals als seus tres fills. Institueix únics i universals hereus, per parts iguals, de tot el romanent dels seus béns drets i accions presents i futurs als seus tres fills. Nomena “comptador partidor” dels béns de l’herència a Blas Carrasquer Burguera, i prohibeix expressa i absolutament, la intervenció judicial en la seua testamentaria, fins i tot interessaren en ella menors absents o incapacitats. En última clàusula declara que és el seu primer testament i mana que es complisca en totes les seues parts.

D. Emilio hereta de son pare: 22 fanecades i 38 braces de terra arrossar en el terme de Sueca, en la partida de la Sequieta o Campanar; 5 fanecades, 1 quartó i 4 braces de terra arrossar en la mateixa partida; 10 fanecades, 2 quartons i 27 braces de terra arrossar en el terme de Riola en la partida de Bovalar; 2 fanecades i un quartó de terra secana amb oliveres en el terme de Sueca, en la partida de Vilella; 3 fanecades, 2 quartons i 10 braces de terra arrossar, abans de planter d’arròs, al mateix terme i en la partida de l’Ello; una tercera part de la quarta part d’un sequer, caseta i magatzem de grans, proindivisa amb les dos terceres parts que s’adjudicaren als seus dos germans i les altres tres quartes parts dels seus tios, Blas, Enrique i Miguel Carrasquer Burguera, construït sobre l’àmbit d’un camp de 2 fanecades i 1 quartó en la partida de la Pedra de Montó del terme de Sueca. També hereta el dret a cobrar de sa mare 1.060,56 i 3/10 ptes. (mil seixanta ptes. amb cinquanta sis cèntims i tres dècims); i del germà Rafael Tobías, el dret de cobrar-li 72,32 ptes.

Sols 6 dies després del decés de son pare, també hagueren de tornar a assistir a un altre soterrar, doncs el iaio patern, Mariano Carrasquer Ferrando, va morir sobrevivint el seu fill en tan pocs dies.

La mala herència biològica continuava el seu curs inexorable sobre la família dels Carrasquers García, cobrint, una vegada més de dolor la seua casa. Ara la desgràcia li va acudir al germà menor, Rafael Tobías, encara que malalt ja de forma manifesta de mielitis, no s’esperava ningun familiar que un xic tan jove fora tan prompte una víctima més d’aquesta cruel malaltia. I així, el 30 de Juliol de 1886 es va produir el seu òbit¹².

Empaits per la situació de no haver fet testament Tobías (Sueca, 1859-1886), degut a la seua repentina i inesperada mort en plena joventut, la família acudix al Jutjat de Primera Instància de Sueca, que dicta una interlocutòria, l’1 de Desembre de 1886, declarant com a única hereua abintestat a sa mare, Máxima García Matoses, per ser l’única ascendent. Se sap per una referència que sobre eixe assumpte fa D. Emilio Carrasquer en instància dirigida al Registrador de la Propietat de Sueca en 01-08-1899, sobre un involuntari oblit d’inscripció de la tercera part indivisa de la casa del carrer València a la mort del seu germà Tobías, demanant que s’inscriga a nom de la seua difunta mare.

Les noces

Després de tantes adversitats, seguiren uns quants anys de bonança per als germans vius, Juan Bautista i Emilio, i també per a sa mare. Vivien, com sempre, tots junts, en la casa del carrer València. La mare, amb 67 anys, anava necessitant cada dia més la presència a casa d’una dona més jove que la poguera ajudar en les tasques domèstiques, i a ser possible que procurara nous descendents per aquella casa tan falta d’oir, quotidianament, els sorolls que habitualment solen produir els xiquets que, encara que no es vullga, són l’alegria de casa.

Acabant-se la primavera de 1889, es corregué la veu per Sueca que D. Emilio Carrasquer s’havia posat a festejar amb Vicenta Ramón. Encara es recorda avui d’aquell festeig que la novia, quan vingué el mes d’Agost, el convidà a estar-se amb ella uns dies al Perelló. D. Emilio es feia el ronsa per a anar-hi adduint que no disposava de prou diners per a pagar-se l’estada allí.

- Però, quines despeses has de fer si tens que estar a ma casa!, li contestà ella.

Davant d’aquelles raons va accedir a anar-hi amb ella a sa casa. Romangué al Perelló quasi dues setmanes, i com se li acabà el tabac i els pocs diners que portava, li’ls va emprar a la nòvia. I la gent que conta aquest passatge de la vida de D. Emilio l’acaba dient que, quan

¹² Acta de Defunció de Tobías Carrasquer García, Ll. 33, f. 65, S. 3ª. Registre Civil de Sueca.

tornaren, es presentà ell en casa de Vicenta i li va dir que com en casa d'ella no el volien, i a ell no li agradava la gent que no l'apreciava, que es devien deixar el festeig, i per tant, amb aquelles raons s'estalvià el tornar-li el deute. Una anècdota més sobre la seua proverbial tacanyeria.

A l'any següent D. Emilio encontrà la dona que buscava en María Dolores Puchol Beltrán. I sense que ningú en el poble sabera que anava a casar-se, el dia 8 de Febrer de 1890, l'església parroquial de Sant Pere obria les seues portes perquè es celebrara solemnement la cerimònia del seu matrimoni. Els casà el coadjutor D. Juan Hernández Granero en l'altar capella de la Puríssima Concepció¹³. Els dos ja eren prou majors, doncs ell tenia ja 34 anys i ella 37.

Del viatge de noces, i d'altres viatges que pogueren fer en altres ocasions, doncs D. Emilio era prou propens a fer viatges fins i tot a països de l'estranger, avui per avui no en sabem res degut a la desaparició, després de la seua mort, de la col·lecció de postals que guardava, amb gran aprecí, dels viatges que al llarg de la seua vida anà fent.

D^a. Dolores Puchol Beltrán

Si que sabem però, que es posaren a viure en la mateixa casa del carrer València junts amb el seu germà i sa mare. I ho sabem perquè, després de faltar la mare, en el document en què es va procedir a la partició de béns entre els dos germans es comentà que *“la mare habitava la casa del carrer València amb els seus dos fills, dels qui D. Emilio hi havia contret matrimoni prou anys abans de la mort de la mare”*.

Aquesta última dècada del segle continuà afavorint el benestar de la família, si salvem la gradual marxa de la mielitis en Juan Bautista. Encara eren prou jóvens per a disfrutar de la vida tenint com tenien abundància de béns. Però la gent que els coneixia no els veien mai balafiant els diners fent grans despeses. D. Emilio ja tenia adquirida bona fama d'avar.

Nous contratemps

La mare, Maxima García, té 75 anys i ja està molt vella. Els fills la convencen que ja no ha d'esperar més per a fer el testament i acudixen al notari de Sueca Pascual Soriano Roca el dia 28 de Març de 1998. Van fer bé en convèncer-la perquè, tan sols un any més tard, el 4 d'Abril de 1899, moria a les 4 de la vesprada d'una broncopneumònia gripal¹⁴.

En el testament de Maxima García Matoses (Sueca, 1822-1899) fet en la data anteriorment esmentada, demana en la primera clàusula que, tot el concernent al seu soterrar, funeral i bé d'ànima ho disposen els seus fills, i els nomena marmessors. Declara que el seu matrimoni amb Mariano Carrasquer Burguera, ja difunt, era l'únic que va contraure, i que en l'actualitat sols té dos fills: Juan Bautista i Emilio. Millora al seu fill major, Juan Bautista, en el terç de tots els seus béns de lliure i absoluta disposició, divent-se-li adjudicar en part de pagament al mateix els mobles de la casa de la pertinença de la testadora i les cavalleries, carros i carruatges que també siguen de la seua propietat. Però, en el romanent de tots els seus béns, drets i accions presents i futurs, institueix hereus per parts iguals i en ple domini als seus dos fills, als que es deurà adjudicar el metàl.lic i els grans i demés collites, excepte els mobles expressats amb antelació. I acaba revocant totes les disposicions testamentàries fetes amb prelació, doncs vol que solament la present es complisca en totes les seues parts com la seua última i deliberada voluntat.

La casa del carrer València núm. 76, que consta de planta baixa, dos pisos, corral, quadra i paller, valorada en 5.000 ptes., per no ser susceptible de ser dividida en dues cases de suficient capacitat, els dos germans acorden que li siga adjudicada a Juan Bautista, i que a D. Emilio se'l compense amb altres béns immobles, de manera que perceba íntegrament la totalitat del seu haver sense experimentar perjuí algun.

D. Emilio hereta de sa mare: 2 fanecades, 3 quartons i 7 braces de terra per a planter d'arròs en el terme de Sueca, partida del Materal; 8 fanecades de terra arrossar en la partida del

¹³ Acta d'Inscripció de Matrimoni, Ll. 15, f. 65, S. 2^a. Registre Civil de Sueca.

¹⁴ Acta de Defunció de Maxima García Matoses, Ll. 49, f. 48, S. 3^a.

Ràfol; 2 fanecades i 31 braces de terra per a planter d'arròs en la partida de les Sauselles; 3 fanecades, 3 quartons i 26 braces de terra d'horta en la partida de la Pedra de Montó o Sènia; 13 fanecades de terra arrossar en la partida de Regatxo; 5 fanecades i 17 braces de terra, abans olivar i ara de terra campa, a Vilella; i 15 fanecades de terra arrossar en el terme de Sollana, partida del Canyar de Blasco o Campillo.

La casa de D. Emilio del Carrer València, en l'actualitat

A l'edat de 51 anys la mielitis es trobava prou avançada en Juan Bautista Carrasquer, de tal manera estava afectat per aquesta malaltia que ja no es regia amb suficient raciocini per a poder dur l'administració de les seues propietats. En vista d'aquesta situació, D. Emilio pren una solució dràstica i acudix al Jutjat de Primera Instància de Sueca on, el 26 de Gener de 1901, atenent totes les raons que exposa, el jutge D. Francisco Ponce Pérez, dicta una interlocutòria declarant incapaç per a administrar els seus béns a D. Juan Bautista Carrasquer García. En una segona interlocutòria, com Juan Bautista mancava tant d'ascendents com descendents, nomena a D. Emilio Carrasquer García el seu Tutor, i encarregant-li que sol.licite ell mateix el nomenament de Protutor.

Tenint ja a càrrec seu D. Emilio Carrasquer totes les propietats, tant seues com del seu germà, i veient la situació tan complexa que es trobava el sequer, caseta i magatzem de grans, que tenien compartida amb el seu tio Enrique Carrasquer Burguera, decideix fer una permuta amb altres propietats negociant-ho amb aquest familiar.

No es deuria aconseguir res a bones perquè per a poder-se realitzar la negociació sobre la permuta es feu una reunió, el 30 de Setembre de 1901, en casa de l'advocat D. Juan Llopis Llombart. Allí es reuniren d'una part: D. Emilio Carrasquer per si i com a Tutor del germà, el Protutor del germà, Federico Cebolla García, facultat pel Consell de família, el qual estava compost per Julián García Benedito, Miguel Carrasquer Burguera, Julián García Matoses, Daniel García Ortells i Timoteo Andrés Beltrán. Per l'altra part, la d'Enrique Carrasquer Burguera, que no va assistir a la reunió, estava representat per l'advocat i apoderat seu, D. Higinio Jofré Calpe.

Malgrat tot es degueren obtindre bons resultats en aquella reunió perquè, el 2 de Desembre del mateix any, en cal notari de Sueca D. Rosendo Motilla Pineda, s'aconsegueix fer la permuta de propietats. Allí hi són testimonis: José Espinós Navarro, corredor de finques i préstecs i D. Primitivo Beltrán Diego, advocat i escrivà d'actuacions del Jutjat de Primera Instància.

A partir d'aleshores, D. Emilio, al paréixer, ja no va mantenir bones relacions amb son tio Enrique.

Pocs anys separà la declaració d'incapacitat de Juan Bautista Carrasquer García de la seua defunció. A les 9 hores del 2 de Juliol de 1905 moria en sa casa del carrer Pi i Margall, 56 (abans carrer València) a l'edat de 55 anys i a causa, una vegada més en la família, de mielitis dorsal crònica¹⁵.

Juan Bautista Carrasquer García (Sueca, 1849-1905) si que va fer testament un parell d'anys abans de morir: el 29 de Juliol de 1899 en cal notari de Sueca, D. Pascual Soriano Roca. En l'esmentat testament deixa en mans del seu germà Emilio, tot el concernent al seu enterro, funeral i bé d'ànima, i encarregant-li que dispose la inhumació del seu cadàver en el ninxo on reposen les restes mortals de sa mare. El nomena marmessor, donant-li les facultats necessàries per a desempenyar la seua comesa. Declara que manca d'ascendents i descendents i pot, per tant, disposar de tots els seus béns. Institueix hereu únic de tots els seus béns, drets i accions, presents i futurs, al seu germà D. Emilio Carrasquer García, i declara que és el primer testament que ha atorgat i vol que es complisca en totes les seues parts com la seua única i deliberada voluntat.

D. Emilio hereta del seu germà Juan Bautista: 30 fanecades de terra arrossar en la partida de la Raconada; 5 fanecades de terra per a planter d'arròs en la partida de Gandient; 4,5 fanecades de terra secana d'oliveres en la partida de Vilella; 10 fanecades de terra arrossar en la partida de la Corretjola; 5 fanecades de terra d'horta en la partida del Borx; 22 fanecades i 2 quartons de terra arrossar en la partida de Campanar; 16 fanecades de terra arrossar en la partida del Ràfol o Clot de la Morereta; 17 fanecades i 45 braces de terra arrossar en la partida de la Socarrada; dos tercers parts indivises de 2 quartons de fanecada i $\frac{3}{4}$ de braça de terra d'horta en la partida del Borx; 6 fanecades, 3 quartons i 6 braces de terra arrossar en el terme de Llaurí en la partida de Ancla; i 1 casa composada de planta baixa i 2 pisos alts, corral, quadra i paller a Sueca, carrer Pi i Margall (abans València), núm. 56, illa núm. 27, estimada en 3.850 ptes.

Ara viuen sols D. Emilio i la seua esposa. Però encara poden vindre anys bons.

Retrat de D. Emilio Carrasquer García

Fins ara sols el coneguem per la fotografia que sempre es sol publicar d'ell: la que figura en la seua làpida al cementeri. Tan sols és la seua aparença física, però en realitat, com era D. Emilio? I quina era la imatge que d'ell tenien els seus contemporanis?

Les primeres descripcions que sobre ell es fan les realitzaren Conrado Granell, fill del Cronista Granell; i el P. Amado, els quals escriuen el 25-02-1923, des de Madrid el primer, per al setmanari "El Sueco", tots dos amb articles amb motiu de la mort i enterro de D. Emilio, en el que Conrado Granell diu d'ell: "(...) *don Emilio, el bueno, el prudente, el discreto, el sabio, (...) que dentro de su envoltura física, sin relieve, encerraba un alma sublime*"¹⁶.

El P. Amado, cronista de Sueca, també diu d'ell en l'esmentat setmanari, encara que no signa l'article, i emprant, poc més o menys, les mateixes frases que posteriorment (1924) empraria en la seua "Història de Sueca", en la què escriu: "*Sumamente afable, modesto y económico, pasarán a la posteridad rasgos suyos con el nombre de anécdotas, que darán a conocer su rara economía personal quién sabe si con el fin de mejorar a su Ciudad en el aspecto cultural*"¹⁷. Amb aquestes paraules es refereix concretament al que, graciosament, escriu d'ell amb versos el mestre d'escola Rafael Hervás-Pujol¹⁸:

*"Creyeronte un avaro los que fueron
contigo en este circo de la vida.*

¹⁵ Acta de Defunció de Juan Bautista Carrasquer García. Ll. 56, f. 244, S. 3ª. Registre Civil de Sueca.

¹⁶ Setmanari "El Sueco", 25-02-1923, p. 2, "D. Emilio Carrasquer". Conrado Granell.

¹⁷ En el setmanari "el Sueco", 25-02-1923, "Patriota", pp. 1 i 2, i en "Historia Fundamental Documentada de Sueca y sus alrededores", 1924, P. Amado de C. Burguera i Serrano. Tomo II, pàg. 356.

¹⁸ Rafael Hervás-Pujol, Setmanari "El Sueco", 03-02-1929, "Mi ofrenda", p. 7.

*Juzgaban al azar; ciegos, no vieron
la rosa bajo el césped escondida”*

Un altre contemporani, Vicente Bono Bellver¹⁹, que probablement, també el degué conèixer perquè el descriu en 1929, any proper al de la seua mort, 1923; diu d'ell: “*D Emilio Carrasquer, hombre modesto, de pocos arrestos al parecer, apenas si demostraba aptitud para algo útil, de estatura mediana, achacoso (...)*”.

Alguns defectes deuria tindre més perquè, per referències sentides a amistats que tenia, i que han arribat fins als nostres dies, es conta que quan parlant es referien a ell, amb la parla col.loquial, li deien “el Coixo”.

Les nombroses anècdotes que d'ell es conten provenen de la seua proverbial tacanyeria, d'on la veu popular les va recollir: el ridícul portant un tros de pà a la butxaca en un dinar al restaurant en companyia d'un nebot, l'estalvi que trobava en encendre el cigarro amb la llum de gas del casino que freqüentava, doncs la llum elèctrica s'inaugurà l'any 1899, i moltes més que encara es recorden avui. Una de les rellevants, precisament no la protagonitzà ell si no un conegut seu, i la relata el periodista suecà Emili Piera en un article en el diari “Levante” en l'any 1998 (“Jeringas y Catones”), i escriu: “*Dice la leyenda local que, hace casi un siglo, cuando D. Emilio Carrasquer anunció su intención de levantar un colegio público, un cacique arrocero le espetó: “Ensenyeu-los a leer i ja vorem qui llaura”*”.

Moltes més anècdotes es recorden i es conten encara i que, en veritat, no sabem si són certes o producte de la llegenda. També conta Daniel Carbonell Martorell una anècdota sobre D. Emilio, que presencià ell juntament amb el seu germà: “*L'any 1971 (?) mon pare i els seus socis compraren la casa contigua a la de D. Emilio del carrer València, i que fa cantó al carrer de l'Àlber, per a fer-hi una finca de pisos. Allí es trobaren amb una grossa paret mitgera, i com valia la pena aprofitar el lloc que deixaria si l'enderrocaven, ho negociaren amb l'Ajuntament, propietaria aleshores de la casa pel llegat. S'acordà, amb l'Ajuntament, que se'n podien aprofitar del lloc que guanyaren, però devien construir una paret mitgera nova pel seu compte. Quan els obrers la demolien, un d'ells encontrà emparedat un pot de llanda que el temps s'havia encarregat de deixar-lo ben tapat, i alçant-lo joiós i sacsant-lo va sentir un peculiar soroll i cridà:*

-Mireu, açò es de la casa d'aquell home tan ric, D. Emilio Carrasquer. Dobletes d'or seran!

No sense dificultats pogué aconseguir destapar el pot, i amb sorpresa, pogueren veure tots, que el que allí hi havia sols era un grapat de dents, que eren les que produïen el soroll, i també un paper, prou ben conservat per cert, i que duia escrit:

“Aquestes dents em feren patir 27 anys”

Decebut per la mala humorada, soterraren el pot sota els fonaments de la nova edificació, i allí es troba encara.

Si hagueren guardat el paper escrit, avui podríem saber si en veritat havia estat escrit per ell o no, perquè no es pot assegurar degut que en la mateixa casa també visqueren tant son pare i sa mare com els seus germans. Malgrat això, Daniel Carbonell assegura que el paper anava signat per D. Emilio Carrasquer.

Després de tot, quasi que podríem assegurar que D. Emilio era una personalitat “atípica” en el seu temps a Sueca. També podem assegurar, ara si, que els molts defectes que poguera tindre, i qui no els té!, mai li farien ombra a les seues virtuts, sobre tot a l'esplendidesa que tingué amb el seu poble.

Els testaments

Segons el P. Amado de C. Burguera diu que Don Emilio, durant la seua vida, va fer 6 testaments, el primer dels quals data del 4 de Maig de 1901, atorgat en ca l'advocat i notari dels il.lustres Col.legis de València, Don Alicia Caravaca López. També afirma que en aquest testament ja figurava el llegat a l'Ajuntament per a fer una Escola Model. I referint-se als 6

¹⁹ Vicente Bono Bellver, 1r. Director interí de les Escoles Carrasquer. Setmanari “El Sueco”, 13-01-1929, “Mi adhesión”, p. 7.

testaments també diu que aquests “(...) testamentos que éste nos entregó para nuestro uso particular dias antes de morir, y que están a la disposición del que los necesitare”²⁰.

El quart testament, per tant, fou el del 17 de Desembre de 1920, el cinqué el del 27 de Març de 1922 i el sisé el del 20 de Gener de 1923 (un mes abans de morir). El testament de 1920 és el més important perquè en ell figura definitivament el llegat que li feu a l'Ajuntament, i per tant al poble de Sueca. És en aquest testament on anem a reparar més detingudament.

En el mencionat testament s'observa que ha sigut preparat conscienciosament, per minuciosament detallat, com un projecte llargament acariciat durant anys.

L'antepenúltim testament

Com ja hem dit abans, el 17 de Desembre de 1920, tenint 65 anys i encara casat, acudix a cal notari D. Pascual Soriano Roca, ara notari a València, i uns anys enrere de Sueca, i que ja els va fer els testaments de sa mare i del seu germà Juan Bautista. Allí es redacta el seu antepenúltim testament d'acord amb les seues instruccions escrites, i ratificat verbalment. Consta de 20 clàusules, i les trobem organitzades de la manera següent:

En relació a ell mateix: (Clàusules: 1, 3 i 20):

C1. Demana: que el seu cadàver es deposite en el Cementeri de Sueca en el ninxo doble a perpetuïtat, de la seua propietat, núm. 652, i que allí siguen inhumades les seues restes i les de la seua esposa. Si morira fora del terme de Sueca que el traslladen a aquesta població per a la seua inhumació i prèviés les formalitats administratives i embalsamament en el seu cas; i si faltara fora d'Espanya que el dipositen en un ninxo provisional fins que el puguen traslladar a Sueca. Però, si mor a Sueca, vol que el seu enterro siga dels anomenats generals, sense toc de campanes.

C3. Declara que del seu matrimoni, únic que ha contragut, amb la seua actual esposa D^a. Dolores Puchol Beltrán, no té successió ni esperança de tindre-la, i que no tenint hereus forçosos, pot disposar lliurement dels seus béns.

C20. Revoca tota disposició atorgada amb anterioritat al present testament.

En relació a la seua esposa (Clàusules: 2, 3, 5, 6, 8, 12, 16, 17, i 19):

C2. Nomena marmessora a la seua esposa D^a. Dolores Puchol Beltrán.

C3. Declara que pot disposar del seus béns a excepció de la quota legal usufructuària que li correspon a la seua esposa.

C5. Institueix hereva universal a la seua esposa en ple domini respecte als mobles que pertoqueu a la societat conjugal, cadires i sofàs de tota classe, espill del llit de ferro amb tres matalafs i el seus paraments; i en usdefruit vitalici respecte als demés béns mobles i arrels, drets i accions que pertanguen al testador, estant descrits els mobles en la clàusula vuitena.

C6. Disposa que al practicar la liquidació de la Societat Conjugal es distribuïsquen amb la possible igualtat entre la seua esposa i l'herència de l'atorgant els préstecs hipotecaris i demés crèdits que existiren. També que les quantitats que recapten els marmessors de cancel.lar els crèdits inclosos en el patrimoni del testador les dipositen en la Caixa d'Estalvis de València, i que les imposicions menors de 500 pessetes es posen en una llibreta ordinària a nom de la seua esposa com usufructuària per a percebre els interessos.

C8. Perquè no existisca dubte sobre els mobles que ha d'adquirir la seua esposa, en ple domini i els que se li han d'adjudicar solament en usdefruit vitalici, declara que aquests últims són els que li pertanyen per herència dels seus pares i altres títols lucratiu i els relaciona a continuació: 1 llit de ferro amb somier de fusta per a matrimoni amb 3 matalafs de llana i 2 cobertors, un blanc i l'altre de color; 1 taula escriptori amb 3 calaixos; 2 cortines de domàs de seda vermella ramejada; 2 goteres per a cortina; 4 cadires amb seient de mobles i seda vermella; 1 arca gran de fusta per a guardar roba; 3 gerres grans per a aigua potable; 1 tauló de fusta per a traure l'arròs de l'era de la Correxola; 4 taulons del pont de l'Ello; 1 llit de ferro d'un cos amb somier de fusta i 2 matalafs de llana i 1 cobertor color rosa de quan era estudiant; 1

²⁰ “El Anunciador Comercial”: “¿Quiénes, en definitiva, van a ser los maestros que enseñen en el Grupo Escolar Emilio Carrasquer?”. Fr. Amado de C. Burguera. 16-10-1926, pp. 1 i 2.

còmoda xapada de color anouer de la dot de sa mare; 1 espill gran dels seus iaïos; 1 taula amb pupitre per a escriure; 1 taula de menjador amb pedra de marbre blanc; 1 rebost raconer del menjador; 8 cadires del menjador totes d'un color; 1 cadira de braços de morera i seient de fil de cànem; 1 dotzena de cadires i sofà de la planta baixa de la casa que són del mateix color; 2 balancins de "reixeta"; 1 "suport" de fusta negra amb calaix dalt i armari baix xapat de marbre blanc; 1 còmoda xapada de caoba sense pedra i calaixet dalt i 3 baix i 1 altra còmoda de fusta pintada; 6 cadires grans i 4 petites de morera totes amb seient de corda d'espart; 2 brasers per a calfar-se, un amb peus, recipient de foc i coberta enreixada, i l'altre sense peus ni coberta; 1 llumenera amb pantalla redona i tres animetes de bronze, una i altres per a enllumenat d'oli.

C12. Prega a la seua esposa el mateix que es prega a la Junta de Marmessors (llegir-ho en l'apartat dels Marmessors també en la C12).

C16. Prohibix a la seua esposa el mateix que al legatari i als que successivament siguen amos del predi de 22,5 fanecades de la partida de Campanar del terme de Sueca (llegir-ho en l'apartat corresponent als Familiars també en la C16).

C17. Que la seua esposa usufructuària, si el sobrevisca, habite fins el dia de la seua mort, la casa en què actualment viuen, carrer de Pi i Margall (abans València), núm. 56. Imposa l'atorgant a la seua esposa i usufructuària l'obligació de confeccionar, durant el primer any després de la seua defunció del testador, amb el cobertor que aquest té de l'aixovar de sa mare, de seda vermella de domàs amb flocs, una casulla amb galons d'or per a revestir-se el sacerdot i dir la missa en el Cambril de la Verge de Sales, i de la tela sobrant del cobertor, deurà fer un drap o tovallola que s'use en l'esmentat altar durant la missa, guardant-se després en la sagristia del mencionat Cambril. També vol que pague, mentre visca, una missa al fur de 5 pessetes al sacerdot que la celebre i al sagristà per girar la Verge de cara a l'altar durant la missa, el qual sacerdot serà nomenat pel Sr. Pàrroc o Regent de Sant Pere. Les misses que encarregue començaran a dir-se o reçar-se els dies 1 i 15 del primer mes després de la defunció del testador, i així successivament tots els mesos mentres visca l'esposa, qui pagarà totes les despeses, que l'imposa aquesta obligació o càrrega, el producte o renda que li donarà el gaudi de les finques rústiques de l'usdefruit vitalici propietat del testador; i deurà pagar també una làpida decent que servisca per a posar les inscripcions dels noms de l'atorgant i la seua esposa en el ninxo que poseixen en comú en el Cementeri de Sueca. Prohibix el testador que s'use la casulla, a que abans s'ha fet referència, en altres misses que no siguen la seua. Prega a la seua esposa i hereua usufructuària, si aquesta no el premorira, que treballe bé i abone convenientment l'hort que poseix en la partida de Vilella del terme de Sueca, perquè no es deteriore i perda valor material mentre l'usufructue.

C19. Vol que la seua esposa done una almoïna de 50 ptes. a l'Asil d'Ancians de Sueca perquè els asilats assistisquen al seu enterro.

En relació a l'Ajuntament de Sueca (Clàusules: 4, 13 i 14):

C4. Llega a l'Ajuntament un sequer sense enrajolar en la partida del Borx, limitant pel N. amb terres dels hereus de Bautista Ferri; pel S. amb la Carretera Real de Sueca a Sollana; per l'E. amb la casa magatzem de Fermín Cortés; i per l'O. amb la fillola de reg de la partida. Havent de destinar-lo a solar per a construir en ell, amb fons municipals o amb el producte de qüestions particulars, un edifici públic que servisca bé per a Llotja o Centre de contractació de grans, bé per a Laboratori d'anàlisi químic de tota classe de substàncies orgàniques o inorgàniques, alimentàries sòlides o líquides, etc. Prega encaridament a l'Ajuntament de Sueca que realitze i complisca la seua voluntat en compensació del despreniment d'aquell, destinant gran part dels seus béns a fins d'instrucció pública en benefici de la localitat.

C13. L'edifici Escola Model per a la instrucció primària o educació integral de xiquets i xiquetes que visquen en la Ciutat de Sueca entregat pels marmessors a l'Ajuntament de Sueca, aquesta, serà propietària del mateix, amb l'obligació de no alienar-lo, gravar-lo ni destinar-lo a altres usos que a Escola, i de sufragar totes les despeses per al pagament dels sous a Mestres, material d'ensenyament, dependència i custòdia de l'edifici.

C14. Vol l'atorgant que la casa en què va nàixer, situada a Sueca, carrer Pi i Margall (abans València), núm. 56, fronterís per la dreta entrant i per darrere amb la dels hereus de D. Luís Matoses Martínez i per l'esquerra amb els de D. Pedro Pons Forés, servisca perquè

l'Ajuntament de Sueca instal·le una Biblioteca Popular amb tots els llibres, mapes, targetes, quadres i documents del testador, llibres de l'Ajuntament i demés que aquest demane als Srs. Ministres de Foment i Instrucció Pública, bé per si mateix o per mitjà del Diputat a Corts pel districte, i que servisca per a instrucció del veïnat de Sueca; així com també en aquesta casa instal·le, el dit Ajuntament, l'Arxiu Municipal i un Museu de tota classe d'obres d'Arts i Ciències per a ensenyament dels habitants d'aquella Ciutat. L'Ajuntament sufragarà les despeses que ocasionen les obres de reforma per a instal·lar dignament la Biblioteca, Arxiu i Museu; i curarà prenent les precaucions necessàries, que no hi haja ningun incendi.

La citada Corporació Municipal serà ama de la casa i no podrà alienar-la, gravar-la ni destinar-la a altres usos, devent atendre a la seua conservació i ornat en tot temps.

A més a més és voluntat del testador que tots els papers, documents i llibres que posseïx referents a l'ensenyament o instrucció primària o superior, com els llibres de text i qualsevol altres, títols acadèmics, certificats d'estudi, llibres de literatura o d'altra índole, i els demés de la seua propietat, siguen a la seua mort entregats per les persones que els tingueren en el seu poder a l'Ajuntament de Sueca perquè, previ inventari, els incorpore a l'Arxiu Municipal, fins que es cree la Biblioteca Popular que es menciona en aquesta clàusula, i baix la seua inspecció i auspici.

Immediatament després que ocrrega la mort del testador, l'Ajuntament prendrà possessió de la referida casa del testador, destinant-la als usos indicats; i dins de l'any que prenga possessió faça les obres necessàries per a la instal·lació de la Biblioteca, Arxiu i Museu. No obstant, si hi haguera alguna dificultat per a fer les obres durant un any, li concedix un altre per a acabar-les, i si durant aquestos anys l'Ajuntament fora negligent i no concloguera les obres, reste sense efecte aquest llegat, passant a ser propietat del Sr. Capellà Rector o Capellà Regent de la Parròquia de Sant Pere de la Ciutat de Sueca, la referida casa.

En relació als Comptadors (Clàusules: 5, 6 i 7):

C5. Que els dos Comptadors nomenats, per majoria de vots, per les Juntes de Marmessors de les C13 i C2, practiquen la liquidació de la societat de ganancials i la manifestació de l'herència de l'atorgant, incloent tots els mobles i immobles, valors públics, crèdits personals i hipotecaris, metàl·lic, quantitats imposades o dipositades en Bancs, Caixa d'Estalvis de València i en la Caixa Postal d'Estalvis de Sueca i en qualsevol altre establiment de crèdit i els demés béns que hi haguera pertanyents a la Societat Conjugal i als patrimonis privatius d'ambdós cònjuges.

C6. Disposa que al practicar la liquidació de la Societat Conjugal es distribuïsquen amb la possible igualtat entre la seua esposa i l'herència de l'atorgant els préstecs hipotecaris i demés crèdits que existiren.

C7. Encarrega als comptadors que incloguen entre les aportacions matrimonials del testador la quantitat de 926,75 pessetes rebudes en metàl·lic per la diferència de valor resultant en la permuta que feu d'una participació intel·lectual d'un sequer que tenia en la partida de la Pedra de Montó del terme de Sueca, per altre sequer de terra que té actualment en la partida del Borx del mateix terme, i a més la quantitat de 135 pessetes que va rebre l'atorgant com indemnització pel valor de la terra expropiada per a eixamplament de la carretera de la partida de la Socarrada Xelvano del Sindicat de Policia Rural de la Ciutat de Sueca. Adverteix també als comptadors que tinguen en compte en qualsevol altres expropiacions que pogueren haver-se fet i tots els documents que foren del testador per a practicar una liquidació exacta i justa de la societat de guanys, devent guardar-se aquells documents en lloc segur a disposició de la Junta de Marmessors.

En relació als Marmessors (Clàusules: 1, 2, 5, 6, 12, 13, 14, i 17):

C1. Excepte el que disposa sobre el lloc on es puga morir, deixa lo demés referent al seu enterro a la discreció i arbitri dels Marmessors, i ordenant que, en tal cas, no gasten més de 1.000 ptes.

C2. Nomena Marmessors: a la seua dona, al Cronista de la Ciutat de Sueca, a D. Simón Vila Vendrell, catedràtic de Química de la Universitat de Barcelona, a l'Alcalde, al primer Síndic de l'Ajuntament i al Jutge Municipal de Sueca, perquè puguen exercir el càrrec amb caràcter solidari i gratuïtament amb totes les facultats en dret necessàries.

C5. És la seua voluntat que la Junta de Marmessors de la C13, acorde si la hereva usufructuària deurà o no prestar fiança; i que la mateixa en unió dels marmessors de la C2, nomene 2 comptadors per majoria de vots, perquè practiquen la liquidació de la societat de ganancials i la manifestació de l'herència del Sr. atorgant, incloent-hi tots els mobles i immobles, valors públics, crèdits personals i hipotecaris, metàl.lic, quantitats imposades o dipositades en Bancs, Caixa d'Estalvis de València i en la Caixa Postal d'Estalvis de Sueca i en qualsevol altre establiment de crèdit, i els demés béns que hi haguera pertanyents a la Societat Conjugal i als patrimonis privatius d'ambdós conjugues.

C6. Faculta a la Junta de Marmessors, o als representants que aquesta nomene, a cobrar o cancel.lar total o parcialment els crèdits inclosos en el patrimoni del testador i les garanties que els aseguren, devent dipositar les quantitats que recapten en la Caixa d'Estalvis de València en impositacions a termini fixe d'un a tres anys i en quantitats de 2.000 ptes. cada resguard, i les impositacions menors de 500 ptes. en una llibreta ordinària a nom de la seua esposa com usufructuària i de la Junta de Marmessors com nuda propietària perquè en el seu dia destine els fons dipositats, deduits els interesos que deurà percebre la viuda, als fins que estabeix la clàusula 13.

C12. Prega a la Junta de Marmessors, designada en la clàusula 13, que totes les targetes postals de viatges, mapes de l'estranger, petits quadros de visites, retrats del testador i d'altres personatges i llibres de llengües estrangeres, siguen entregats a la dita Junta, conservats per aquesta i destinats com objectes d'estudi i ornament per a la Biblioteca que es cree amb subjecció a lo dispostat en la clàusula 14.

C13. Per al compliment dels fins que en aquesta clàusula es mencionen, nomena Marmessors Universals a l'Alcalde de Sueca; al Síndic primer de l'Ajuntament; al Jutge Municipal de Sueca; al Cronista de la mateixa Ciutat; a D. Simón Vila Vendrell, Catedràtic de Química de la Universitat de Barcelona; al Capellà Rector de l'Església de Sant Pere de Sueca; al Sacerdot més antic entre els fills de Sueca de la Parròquia de Sant Pere; a l'Advocat fill de la mateixa ciutat que més anys duga treballant en ella; i al Mestre baró més jove de l'escola d'ensenyança primària oficial de la repetida Ciutat. Els nomenats designaran per majoria de vots dos propietaris, que no exercisquen el comerç, d'entre els quaranta que paguen major quota de contribució per territorial o urbana, i que siguen veïns i residents a Sueca, i tindran els mateixos drets que els anteriors marmessors. Si algun dels nomenats cessara en el seu càrrec públic, pel qual fou marmessor, el substituirà la persona que el substituïska en el mateix càrrec, i si qualsevol dels demés renunciara o morira es destinarà per a substituir-lo al sacerdot o advocat que seguïska en antiguitat, segons els casos, o a altre propietari d'entre els que reunisquen les condicions abans mencionades. Els 11 marmessors formaran una Junta que elegirà un President, un Vicepresident, un Interventor per a les operacions de caràcter econòmic i un Secretari. L'elecció d'aquestos 4 càrrecs es verificarà per majoria de vots. Seran dipositaris dels fons per mitat els dos propietaris, els quals aniran ingressant en la "Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Valencia" a mida que es recapten en impositacions a termini d'un any o tres, segons convinga, i en tant no haja d'invertir-se. Aquesta Junta portarà un Llibre d'Actes de les sessions que celebre, les quals donaran fe en juí i fora d'ell, i deuran ser signades per tots els assistents, prenent els acords per majoria de vots, necessitant perquè siguen vàlids 6 d'ells al menys. A la mort de l'hereua usufructuària o del testador es procedirà a la venda dels béns que constituïxen el patrimoni: els immobles en subhasta pública doble celebrada simultàniament a Sueca i a València davant de notari. La Junta farà l'adjudicació definitiva al millor postor que resulte a la vista de les Actes que s'alcen, entregant les escriptures corresponents i percebent el preu dels béns alienats. El producte líquid es destinarà a la construcció a Sueca d'un edifici per a Escola Model per a la instrucció primària o educació integral de xiquets i xiquetes; i al dit efecte, formaran els marmessors un projecte valent-se de personal tècnic en arquitectura, higiene i pedagogia, el qual projecte amb els seus plànols i memòria serà precisament aprovat pel Molt Il.lustre Rector de la Universitat de València i el Sr. Degà d'aquesta Facultat de Medicina, però, si no hi haguera conformitat entre ambdós, bastarà l'aprovació d'un d'ells. Aprovat el projecte d'Escola Model per a la instrucció primària o educació integral de xiquets i xiquetes que visquen en la Ciutat de Sueca, es procedirà a elegir i ajustar el terreny per a la seua construcció,

subhastant-se sols els béns el valor dels quals es necessite per a pagar-lo. El solar deurà estar situat a les afores de la població en el lloc més higiènic i més còmode per a l'objecte a què es destina. Una vegada construït l'edifici serà entregat solemnement a l'Ajuntament de la Ciutat de Sueca.

Els marmessors, una vegada triat i pagat el terreny procediran a una altra venda per a començar les obres i així successivament per subhastes parcials segons es vaja necessitant diners per a les mateixes, exceptuant-se només de la venda, la casa que després es descriurà. La Junta nomenada podrà arrendar algunes finques, si ho creu convenient, i el preu d'aquests arrendaments pagables de bestreta els entregaran als seus dipositaris. Els marmessors, assessorats convenientment, procuraran que es consumisca tot el metàl·lic que s'obtinga dels béns de la seua herència en la construcció del dit edifici Escola Model amb els seus accessoris de jardins i patis, i procurant que reste acabat i inaugurat dintre dels tres anys següents al decés (de la seua esposa o a la) del testador, (si aquesta morira primer), i com a termini màxim dintre de 5 anys si hi hagueren dificultats imprevistes que impediren la realització del projecte en el termini primerament indicat.

C14. Advertix als marmessors que formen la Junta de la C13, que si no pogueren trobar terreny a propòsit per a edificar l'Escola, es posen d'acord amb l'Ajuntament de Sueca perquè aquest expropie forçosament el solar necessari per a l'objecte indicat, pagant el terreny dels fons del patrimoni del testador.

C17. I si la seua esposa no complira amb aquesta i totes les altres obligacions que el testador li ha imposat (a ella en la C17), quede en suspens l'usdefruit vitalici de les finques rústiques només per un any perquè, durant eixe temps, confisque la Junta de Marmessors aquelles finques rústiques, i amb el producte de les mateixes òmpliga les obligacions que deixi de complir la seua hereva usufructuària. Si hi haguera algun impediment o dificultat en el compliment o interpretació de totes les obligacions que imposa a la seua esposa i legatari, caldrà ajustar-se al que aclarisca, explique o dispose després de consultada per majoria de 6 vots la repetida Junta de Marmessors, la qual tindrà poder, que li atorga el testador, per a fer complir a cada un les seues obligacions que es mencionen en aquest testament, doncs aquesta Junta amb el seu clar criteri i autoritat, interpretarà bé la voluntat del testador en el cas que no s'omplira algun requisit dels imposats en aquest testament per negligència o abandó siga de qualsevol orde que siga. La Junta de Marmessors comprarà paper de l'Estat Espanyol del Deute Perpetu Interior en quantitat suficient per a pagar, amb les seues rendes, les misses que se celebren en el Cambril de la Mare de Déu de Sales durant el període de noranta-nou anys, i després vendrà el paper de l'Estat que posseïssa i el seu producte s'invertirà en material i obres de l'Escola Model que es menciona en la C13.

En relació a familiars (Clàusula: 15, 16 i 18):

C15. Llega al seu cosí germà, D. Antonio Cebolla García, i en defecte d'aquest als fills legítims que tinguera, de lliure disposició però, amb les càrregues que s'expressaran, les següents finques: Un camp de terra arrossar de 22,5 fanecades, situat en el terme de Sueca, partida de Campanar. Un altre camp de 10 fanecades, 2 quartons i 10 braces de terra arrossar en el mateix terme, partida de la Corretjola. Aquestes finques respondran a les següents obligacions que imposa el testador al legatari, als seus descendents i successors en la propietat d'ambdues:

1ª. Pagar els dies primer, quinze i últim de tots els mesos de l'any i pel termini de 99 anys, a contar des de la mort de l'hereua usufructuària o de l'atorgant; 3,50 ptes. pel camp de Campanar; i 1,50 ptes. pel camp de la Corretjola, en total 5 ptes. al clero parroquial de Sant Pere de la Ciutat de Sueca; i en cas que es creara altra parròquia en l'església de Ntra. Sra. de Sales, al clero d'aquesta per a la celebració d'una missa resada en el "Camerín" de la Verge de Sales, els tres dies assenyalats de cada mes, o siga tres misses mensuals a les 9 hores del matí, il.luminades amb la cera corresponent, pagant de cera la quantitat de 4,50 ptes.; i 50 cèntims de pesseta al sagristà per tornar la Verge de cara a l'altar durant la missa. Les misses seran en sufragi de les ànimes dels seus iaïos paterns, D. Mariano Carrasquer Ferrando, Dª. Dolores Burguera Sanz i María Ángela Matoses Escrivà; els seus pares, Mariano Carrasquer Burguera i

Máxima García Matoses; els seus germans Juan Bautista i Rafael Tobías Carrasquer García; i la seua esposa D^a. Dolores Puchol Beltrán, i del testador Emilio Carrasquer García.

2na. I la de curar el legatari i els que el succeïsquen en la propietat de la primera finca, única afectada per aquesta càrrega, que s'encenguen el dia de Tots Sants, primer de Novembre de cada any, durant 99 anys, dues llànties d'oli davant del ninxo on reposen al Cementeri de Sueca, les restes de D^a. Máxima García Matoses i Juan Bautista Carrasquer García, i altres dues llànties davant del ninxo que continga els cadàvers de l'atorgant i de la seua esposa o qualsevol d'ells. Si les llànties es deterioraren o trencaren deuran ser reposades pel legatari o els descendents. També vindran obligats a conservar els ninxos ja expressats i les seues lapides.

Aquest llegat restarà de lliure disposició després de transcorreguts els 99 anys que han de durar aquestes càrregues.

Faculta a l'Agutzil del Jutjat Municipal a fiscalitzar el compliment de les obligacions imposades pel testador, i si es desatenen algun any, a no ser per causa justificada, ho denuncie al Jutjat Municipal, perquè impose una multa de 5 ptes. a qui corresponga per cada ninxo no il.luminat o si està deteriorat una multa de 25 ptes., que s'entregaran a l'Agutzil fiscalitzador, encarint al Jutjat Municipal que obligue al legatari o successors a les reparacions oportunes.

Restarà sense efecte el llegat establert en aquesta clàusula, en els següents casos: si el legatari o els seus descendents no satisfieren l'import dels arrendaments de les finques del testador, si continuaren cultivant-les una vegada hagen sigut requerits al pagament en qualsevol forma per l'hereua o la Junta de Marmessors de la C13.; si hi hagueren dèbits per part del legatari o els seus successors per arrendaments endarrerits o per altres causes i no els pagaren a l'hereua o Junta abans nomenades; i si el legatari o els seus successors reclamaren baix qualsevol pretexte algun crèdit contra l'herència del testador. En tals casos, caducarà el llegat sense perjudi a més a més de les accions judicials que competisquen per a desnonar-los de les finques arrendades i per a fer efectiu el pagament dels dèbits existents.

Declara el testador que a aquest legatari o als seus successors no els deu quantitat alguna i per a satisfer als mateixos alguna quantitat, en cas de reclamar-la, ha d'estar consignada en document estés en paper segellat i autoritzat amb la signatura del testador i dos testimonis.

C16. Prohibix al legatari i als que successivament siguen amos del predi de 22,5 fanecades de la partida de Campanar del terme de Sueca, que cedisquen o alienen als amos d'altres finques confrontants, part del dit camp per a prolongar la carretera particular que li dóna entrada, doncs vol el testador que no tinga més trànsit l'indicat camí que el necessari per a l'aprofitament del mateix camp.

I si el legatari i els seus successors no compliren amb les obligacions que els imposa el testador en el paràgraf anterior, durant el temps que disfruten de la possessió del dit camp quede sense efecte el llegat i passe a poder de la Junta de Marmessors que s'indica en la C13.

C18. Llega a José María Carrasco García, 100 ptes, lliure de despeses.

En relació a l'Església local (Clàusules: 9, 10 i 14):

C9. Llega els mobles relacionats en la clàusula anterior (C8), per a després de la mort de l'hereva usufructuària, a l'Asil d'Ancians Desemparats de la Ciutat de Sueca, de lliure disposició.

C10. Llega a Ntra. Sra. de Sales, Patrona de Sueca, un rellotge de butxaca amb la seua cadena xapada d'or o doublé amb penjarella medalla de la Verge de la Salute de Venècia, que li serà entregat dins dels quinze dies de la seua mort a la Junta de Dames de l'Associació de Ntra. Sra. de Sales, com a testimoni de la seua devoció, amor i gratitud a la dita Verge; i disposa que li siga entregada a la dita Verge en la data indicada, a més a més del rellotge, una agulla de corbata que usa el testador.

C14. Si durant aquestos anys (dos anys) l'Ajuntament fora negligent i no concloguera les obres (a realitzar en la seua casa del carrer València per a destinar-la a Biblioteca Pública), reste sense efecte aquest llegat, passant a ser propietat del Sr. Capellà Rector o Capellà Regent de la Parròquia de Sant Pere de la Ciutat de Sueca, la referida casa, amb l'obligació de destinar-la a Capella dedicada a San Joan Baptista, per mitjà de col.lectes públiques i altres donacions.

En relació als pobres de solemnitat de la localitat (Clàusula: 11):

C11. Llega als pobres de solemnitat de Sueca, la roba del seu ús personal, interior i exterior, facultant a la seua esposa o si aquesta el premorira als demás marmessors nomenats en la C2 perquè la repartisquen dintre d'un any entre els pobres que tinguen per convenient.

El penúltim testament

Aquest testament el fa en cal notari de Sueca, D. Juan Fernández Molina, el 27 de Març de 1922, i amb la idea d'addicionar noves clàusules, en total 4, a les de l'anterior testament que va realitzar a València amb el notari Pascual Soriano Roca en 1920. Les tres primeres clàusules van referides a la seua esposa i altres familiars, deixant la última clàusula a l'addició esmentada.

C1. Llega per iguals parts i proindivís de mancomú a Alfredo, María-Àngela i Elvira Cebolla Martínez, fills del seu cosí germà Antonio Cebolla García, un camp plantat de tarongers de 6,5 fanecades, situat en la partida de Vilella. L'hort el cultivarà Alfredo Cebolla Martínez, a ús i costum de bon llaurador, contribuint per iguals parts els tres legataris a les despeses de cultiu i percibint també per iguals parts el que produisca l'hort, que no podran alienar, gravar ni arrendar ningun dels tres legataris, i que a la mort de qualsevol d'ells, la seua part acreixerà per igual a la dels que sobrevisquen, i al faltar l'últim passarà l'hort llegat al seu fillol Emilio Cebolla Matoses, fill d'Alfredo Cebolla Martínez o als seus descendents, i si aquest faltara sense deixar descendents, passarà el llegat al seu germà Alfredo, que si falta també, ni deixa descendents passarà el referit llegat al fill o filla major d'Antonio Cebolla Martínez o als seus descendents, i transcorreguts 99 anys a contar des de la mort del testador, l'hort de tarongers es vendrà en pública subhasta pel Jutge Municipal que en aquella època ho siga d'aquesta població, i atorgarà a favor del comprador la corresponent escriptura de venda, i el preu que obtinguera el repartirà, prèvia deducció de les despeses que per tal motiu s'ocasionen entre els descendents legítims del seu cosí germà Antonio Cebolla García per iguals parts.

C2. Ratifica a la seua esposa com a usufructuària vitalícia de l'hort, i a la seua mort passarà com a llegat en usdefruit vitalici als expressats legataris, en la forma i manera expressada anteriorment, obligant als mencionats legataris o al que d'ells usufructue el llegat, a sufragar un rosari resat de 5 desenes, les tres pureses, 2 paresnostres i un Gloria Patri i una Salve resada a la Verge de Sales, i un requiescat in pace amén en l'Església de la Verge de Sales, tots els anys sense interrupció alguna en l'aniversari de la mort del testador i a les 4 de la vesprada, donant com a almoïna, al vicari que fera els resos, la quantitat de 5 ptes. i a més a més 10 ptes. com a almoïna també en cada any igualment a l'Asil de Desemparats d'aquesta Ciutat; i altres 10 ptes. a l'Hospital de Caritat de la mateixa en l'aniversari de la mort del testador i fins complir el termini expressat.

C3. El testador disposa que la seua esposa o els hereus del mateix o els marmessors que té nomenats en el testament de 17-12-1920, entreguen al pare o mare del seu fillol Emilio Cebolla Matoses, la quantitat de 75 ptes. per a un trage de dol perquè el porte en memòria o afectuós record de l'atorgant.

C4. El testador addiciona, en els termes relacionats, al citat testament atorgat davant l'esmentat D. Pascual Soriano Roca, el 17-12-1920, el que deixa per subsistent i vàlid en totes les seues parts i al que servirà de complement aquest que ara atorga.

L'últim testament

Aquest és l'últim testament que va fer. El dia 20 de Gener de 1923, acudí el notari de Sueca, D. Luis Martínez Jordana al propi domicili de D. Emilio del carrer Pi i Margall, núm. 56 (abans carrer València) perquè poguera testar-hi, doncs amb 68 anys i molt malalt ja no tenia forces per a caminar i poder eixir de casa. Conté 4 clàusules.

C1. Declara haver estat casat en úniques noces amb D^a. Dolores Puchol Beltrán, i que no té ni ha tingut descendents, i que manca de tota classe d'hereus forçosos.

C2. Fa constar que en 17-12-1920 i davant del notari de València Don Pascual Soriano formalitzà el seu testament en el que determinà el destí que calia donar-se-li a determinats

mobles, i efectes de la seua propietat, manant així mateix que els no específicament determinats en el mencionat testament ho entregaren a l'Asil d'Ancians Desemparats d'aquesta Ciutat. Que deixant vàlid i subsistent la distribució dels béns mobles, i efectes específicament determinats, ordena ara que els mobles que en el testament de referència havien de passar a l'Asil d'Ancians Desemparats els llega amb ple domini al seu cosí germà Antonio Cebolla García.

C3. Fa constar que des de la recent defunció de la seua esposa, atenent a la seua cura i el servei de casa i aliments, el seu cosí germà Antonio Cebolla García, al qual ha de retribuir per al pagament d'aquestes atencions amb la quantitat diària de 6 ptes., que començaran a contar-se des del dia de l'atorgament d'aquest testament.

Que també atén a la seua cura com a infermer el seu nebot Alfredo Cebolla Martínez al qual se l'ha de retribuir, per aquest concepte, amb la quantitat diària de 4 ptes., comptant igualment des de la data de l'atorgament del present testament, i ordena que les quantitats que ell no haguera satisfet en pagament de les atencions i serveis consignats, siguen satisfets pels seus hereus en el termini màxim de dos mesos a comptar des de la data de la seua defunció.

C4. Ordena que el testament que té atorgat en el notari de València Don Pascual Soriano en 17-12-1920, i el que té així mateix atorgat en el notari d'aquesta Ciutat Don Juan Fernández Molina en 27-03-1922, resten vàlids i subsistents en totes les seues parts i en quant no estiguen contradits pel present, el qual vol que es tinga com a complement o aclariment d'aquells²¹.

El llegat al poble de Sueca una decisió racionalista?

Què motivà el que un home com D.Emilio, que en els seus testaments es confessa com un home religiós, no fera el seu llegat per a l'Església de Sueca? Realment era més catòlic formal que practicant convençut? Influïren en ell idees republicanes o era conservador monàrquic com el seu amic Simón Vila? Volgué aprofitar l'ocasió per a passar a la història de Sueca com el primer home benestant que deixava la seua fortuna a la seua ciutat? O ho tenia pensat com la gran obra de la seua vida?

Tal vegada el temps ens conteste tantes preguntes.

Les deixes a l'ús en aquella època de 1920 eren, habitualment, fer-li-les a l'església. Ell degué conèixer ben bé les deixes de “(...) doña Vicenta Carrasquer Mulet para fundar el Asilo de la Encarnación, sito en la plaza de San Pedro, para pobres huefanitas suecanas (...) o la de doña Ascensión Baldoví y Beltrán (...) (que) acabó de edificar y dotar la actual Capilla de San José”²².

El tipus de llegat que li fa a l'Ajuntament de Sueca, pensat amb extrema minuciositat, pareix fet per un home molt observador de la societat del seu poble; tant dels benestants, grans propietaris agricultors i conservadors a ultrança del seu estatus, com de la masa treballadora: petits propietaris, petits arrendataris i, sobre tot dels més majoritaris, els bracers del camp, en gran quantitat analfabets, si no en la seua totalitat absoluts, si en bona part relatius; perquè amb molt poca edat ja havien de contribuir a l'economia familiar segant brossa per al bestiar que criaven en els corrals de les seues pròpies cases, o espigolant restes de collites, més d'arròs que d'altres, després d'haver-hi sigut recollides pels seus amos. També anant a edat ben primerenca a jornal, i per tant, deixant d'assistir a l'escola.

A falta de documentació que ens pugua aclarir certament l'esmentada motivació que pogué propiciar el llegat, sols el plantejament d'una hipòtesi ens podria donar una mica de llum, hipòtesi que ja m'avance dient feta com a proposició formulada amb pocs indicis:

Quan començava a caminar en el seu primer curs de 1872-73, l'Institut Lliure de Segona Ensenyança de Sueca, trobem en el llistat del primer termini de matrícula²³ als alumnes Simón Vila Vendrell i Emilio Carrasquer García, el primer amb el núm. 4 i el segon amb el 5. Feren en el mencionat Institut junts el batxillerat.

²¹ Arxiu Municipal de Sueca. Els 3 testaments han sigut extrets de les còpies dels testaments de Don Emilio Carrasquer que figuren en la Caixa 41, Instrucció Pública.

²² 1924 “Historia Fundamental Documentada de Sueca y sus alrededores”, P. Amado de C. Burguera i Serrano. Tom II, pàg. 355.

²³ Arxiu Municipal de Sueca. Caixa 46, Instrucció Pública, Exp. núm. 5.

Entre 1877 i 1880, Simón Vila està cursant estudis de Dret i Ciències en la Universitat Central de Madrid. Recent acabat el batxillerat Emilio Carrasquer s'incorpora a fer estudis de Notariat també en la Universitat Central de Madrid, romanent allí durant tot un curs. I hem de dir que aquesta carrera l'haguera pogut estudiar a València, com al final ho va fer. Poguera ser que, pel que acabem d'exposar, probablement existia entre ells una forta amistat, sent això el que determinà la seua elecció per Madrid i no per València. Encara pogueren continuar l'amistat quan Simón Vila regressà a Sueca i va exercir durant un curs, el 1880-81, com a professor de Ciències en el Col·legi de Segona Ensenyança de Sueca. I per últim, per abundar més, Emilio Carrasquer l'inclou, en totes les clàusules del seu llegat referides a nomenament de marmessors, com a marmessor a títol personal, únic nomenament de tots els de marmessors en què ho fa així, als qui sempre els nomena per càrrecs.

Destinarien molt de temps a conversar sobre temes de política o socials des que es troben els dos amics a Madrid ja adults i amb formació intel·lectual? Per què no pensar que entre les seues converses, moltes vegades, entrava el parlar sobre la problemàtica del retràs econòmic, higiènic i intel·lectual de Sueca? Qui de nosaltres de jove i amb inquietuds intel·lectuals no s'ha preocupat també dels mencionats temes? Influa en Emilio Carrasquer, en les suposades converses, la mentalitat i preparació científica de Simón Vila? Parlarien sobre quines mesures inicials, si foren ells els qui governaren, realitzarien per a portar un progrés real a Sueca?

La Sueca que coneixien des de xiquets oferia molts temes per a parlar-ne d'ella. Així de prolífic en detalls ens narra com era Sueca, en aquells temps, Josep Lluís Fos Femenia: *“La tercera passada de còlera no l'esmenten els lletraferits locals, i de la quarta en sabem que moriren 586 persones, que en una població de deu-mil habitants en xifres rodones, l'any 1865, dóna un índex de quasi el 6 per cent ... Del cinqué atac del còlera, l'any 1885, no en sabem res, però sembla que va ser benigne ací. Però la xifra d'habitants de l'any 1886, inferior a la d'anys precedents i igual a la que hi ha la dècada anterior, es significativa del desgast. Pot ser la crisi arrossera d'aquestos anys i la nevada fortíssima de gener (...) igualaren en penalitats una malaltia a la qual ja no temerien tant després de cinquanta anys de sofrir-la”. “Pràcticament les cases (de Sueca) venien a ser com les d'hair, individuals, sense pisos: porta d'entrada i una reixa a cada mà, que són les finestres dels dormitoris del carrer; una **entrada de casa** que ocupa el passadís ample des del llindar al menjador, i que acaba en unes portes grans de fusta, potser en vidres i reixes, que donen al corral i alhora separen aquest de la planta baixa estricta de la casa; al quadre del menjador hi ha la llar de foc, una baraneta pels estris de menjar, i una cuina, un rebost, un armari; el corral, al descobert, serveix per desar el carro, (dormir el gos), alguna eina del camp, i hi ha la comuna; hi segueix l'estable amb pessebres al capdavant presidits per un retaule de Sant Antoni, fet en **manises**, porquera, galliner, una conillera. Dalt des del carrer endins, hi ha el dormitori, una saleta de cosir, la pallissa. Si la casa té dues alçades, la segona és el graner –la cambra-, generalment. La grandària i l'enreixat dels balcons és directament proporcional a la potència econòmica de l'amo de la casa. Hi hagué costum de batejar els carrers amb noms de sants, i venerar-los col·locant un retaule de **manises** a la façana d'una casa del carrer. Després, aquestos retaules foren substituïts per imatges aixoplugades en una cavitat de la façana”. (...) “8 barris registra el cens de 1910 –la Canal, Carrasco, Carrasquer, Granell, Ruiz, Saca, Tarra; segons la nomenclatura oficial que no correspon, naturalment, amb el nom que els designa la gent-, amb un total de 236 cases habitades per 1.504 persones. Hi afegim 260 cases amb una població de 1.500 habitants enquadrades en un apartat censal de nuclis de població **dispersos** que correspondria a la gent establida en alqueries o cases i barraques isolades entremig dels camps. Delimita, a més a més, el cens 34 cases habitades normalment per 318 persones en el poblat del Perelló.(...) Resta catalogar ací les 2.605 cases del casc urbà de Sueca que ocupen 13.913 habitants. (...) el 9 per cent dels habitants de Sueca viuen en barris; que cada casa de barri l'ocupen 6,4 habitants; que, el 7,5 per cent de les cases suecanes podem catalogar-les en una categoria de **casa de barri**; d'altra part, el 8,6 per cent dels suecans viuen **dispersos** pel terme; cada casa **dispersa** l'ocupen 5'7 habitants; el 8,3 per cent de les cases suecanes són **disperses**. En total: el 17,3 per cent dels suecans viuen fora del casc urbà; és a dir, 1 de cada 5 suecans viuen **a les afores**. I aquestos habitacles, en tots els sentits inferiors als del casc urbà, sumen el 16 per cent del total dels edificis de Sueca. Dins del casc urbà, cada casa és*

ocupada per 5,5 habitants. Els índex d'amuntegament humà comparats ens mostren, en espectre, una primera aproximació a la diferenciació social de les classes suecanes: els rics, als carrers principals, i una gradació de nivells econòmicament dèbils distribuïda per la perifèria.(...) Un cens, que no hi ha, dels veïns que s'ajudaven llur economia d'assalariat agrícola amb la cria de bestiar, i comercialització de la llet d'algunes vaques, assenyalaria aquesta zona exterior i perifèrica. (...) Sueca, doncs, havia crescut, s'havia engrandit, però a costa d'un proletariat que, per agrícola, no donava el pes polític proporcionat al seu volum social. La faç neta dels carrers n'amagava, equilibrant-ho a la vista, desproporcions molt pregones”²⁴.

I què sabem de l'escola en la seua infància?: “(...) tenim els set mestres que hi havia a Sueca en 1868, (...) Miguel Rosanes, en ensenyament superior; Platón Oltra i José hervás en elemental, Francisco Badía, en adults, Pío Muñoz, en superior (privada), i Josefa Fos i Agustina Porcu en elemental (xiques) i cagons. (...) i els alumnes que acodiien a classe, amb la freqüència fins i tot de l'assistència. Cinc escoles de xics, dues de xiques i una de cagons; mentre que les xiques podien anar als cagons i a l'elemental, els xics tenien pret, a més, a l'ensenyament superior, amb possibilitat d'optar entre l'escola pública i la privada. Hi havia, també, una escola per a adults. Normalment els alumnes acodiien a classe tot l'any, però (...) no sempre era així”²⁵.

Entre els alumnes dels mestres ressenyats figuraven, naturalment que també, Emilio Carrasquer en D. Platón Oltra, i Simón Vila en José Herbás. Però, continuem: El cronista Juan Bautista Granell, ens situa a Sueca en 1900, les següents escoles: “ (...) Ex-Convento de Frailes Franciscanos, en la plaza de la Libertad (...) ocupan el piso bajo de este edificio, (...) la escuela de párvulos, con huerto adjunto (...) Antiguas Carnicerías (...) de la calle de Sagasta, antes Mar, (...) Consta de planta baja, que ocupa la escuela superior de niños, (...) y un piso alto en que se halla instalada una escuela elemental de niños (...) con diez arcos semicirculares de piedra labrada (...) hay tres obstruidos por la casa escuela. (...) Casa-Enseñanza (...) en la plaza de San Pedro (...) sirve para dos escuelas públicas elementales de niñas”²⁶. D'aquesta manera es trobava organitzada l'escola pública a Sueca en 1900. De pas hem de dir que també ens parla d'altres edificis municipals i, entre ells, no nomena ninguna Biblioteca Pública.

Però encara tenim més dades d'aquell any: “(...) a l'any 1900, amb dades procedents de l'arxiu municipal i notarial (...) Ens trobem amb una societat eminentment agrària (...) La mida d'alfabetització la proporcionen els habitants que són capaços de llegir i escriure. (...) l'edat escolar obligatòria es troba entre els 6 i els 12 anys, (...) A la ciutat de Sueca ens trobem 3.428 alfabets i 11.920 analfabets, dels primers corresponen 2.096 als homes i 1.332 per a les dones”²⁷.

De l'escola de 1922, qui ens dona detalls són Salvador Vendrell Grau i Salvador Carbonell Sanz: “Per a l'ensenyament, Sueca tenia diverses escoles, col.legis i acadèmies. 8 escoles nacionals de xiquets, quatre per a cada sexe. Una municipal de pàrvuls dirigida per Germanes de la Caritat. i 13 escoles –col.legis no oficials-, es a dir: Unió Cristiana (escola íntegrament catòlica); Escola Jardí (aconfessional), que comprenia els dos sexes; Col.legi Polítècnic (en el que es cursa en primer lloc l'ensenyament primari complet, i en el segon, el batxillerat, magisteri, correus, telègrafs i pèrit mercantil; preparació per a l'ingrés en les carreres de pèrit agrícola, duanes, bancs i d'altres; per exemple carrera de comerç), (...)”²⁸. Aquestos autors tampoc situen a Sueca en aquell any cap Biblioteca Pública.

De la situació sanitària en 1863 ens parla María José Benedito Fortea: “En nuestra ciudad siempre ha habido abundancia de agua, y en todas las casas hasta establecerse el agua corriente, hubo pozos que suministraban el líquido elemento que servía para la limpieza de las ropas y de las dependencias de las viviendas. ¿Y para beber? No cabe duda que se utilizaba en muchas ocasiones esa agua de los pozos que en ocasiones salía clara y si no totalmente potable sin embargo se podía beber, pero el suministro de agua para el consumo de las personas se obtenía

²⁴ Manoll, publicacions de l'Ajuntament de Sueca, pp. 43 a 68, Josep Lluís Fos: “Cent cinquanta anys d'Història”.

²⁵ Butlletí Municipal. Materials: “L'ensenyament i el Magisteri a Sueca”, p. 6, Juliol 1981, Antoni Furió.

²⁶ “Historia de Sueca”, 1924. Juan Bautista Granell. T. II, C. III: “Edificios Municipales”, pp. 567 a 572.

²⁷ Butlletí Ribera Baixa. Cultura: “Alfabets i analfabets a Sueca en l'any 1900”, Febrer 1989, p. 18. Toni Ferri.

²⁸ ⁸ Quaderns de Sueca I: “Dades per a l'Estudi de l'Estructura Social i Econòmica de Sueca (1922)”, p. 102. Salvador Vendrell Grau i Salvador Carbonell Sanz.

*bien por el reparto a domicilio de cántaros y que procedía de la sierra de Corbera, o bien de los nacimientos naturales existentes en el término municipal, especialmente de lo que conocemos por ullals a donde acudían los vecinos a recogerla. (...) Otro aspecto es el del lavado de ropa. (...) desde el 7 de Enero de 1791 estuvo funcionando un lavadero público con agua corriente. La ropa se lavaba, además, en las acequias, (...) Hasta el momento no hemos podido encontrar datos del alcantarillado, no obstante suponemos que no existió hasta este siglo – (es referix al XX) - final de los años veinte y principio de los treinta. Hasta ese momento hubo pozos negros conocidos aquí como **pous soterranis**. (...) Por otra parte diremos que las calles se empezaron a adoquinar en 1856, aunque ya unas décadas antes se habían empedrado. (...) En ese marco geográfico, las enfermedades que padecían los suecanos eran principalmente las que se transmitían a través de los animales, algunas por falta de higiene, la de bebida de aguas no siempre potables y las producidas por las inclemencias del tiempo. (...) Madoz dice que las enfermedades más comunes son las tercianas, calenturas gástricas e inflamatorias. (...) Sueca sufrió como muchas ciudades el azote de la tremenda epidemia de cólera, especialmente en los años 1854, 1865, 1885 y finalmente en 1890, siendo la de consecuencias mortales más trágicas, la de 1885, que dio nombre a **l'any del còlera**”²⁹*

Després de veure la panoràmica de Sueca des de que Emilio Carrasquer i Simón Vila eren xiquets fins que foren adults, i si en veritat s’hagueren donat les suposicions que hem fet al principi, explicarien raonablement que D. Emilio, donat que no va tindre fills ni hereus forçosos als que llegar la seua fortuna, tal vegada pensà, passats els anys, que ell podria realitzar millor que ningú, donat que cap institució oficial ni tampoc la iniciativa privada ho feia, aquell somni de joventut de suscitar l’avanç de la seua ciutat, promovent institucions socials i de progrés: unes escoles graduades i ben dotades, una biblioteca pública i una llotja de contractació de grans o un laboratori d’anàlisi de substàncies o aliments; instal·lacions de les que sempre havia mancat Sueca. Però, hem de remarcar de nou, que la falta de documentació que ho poguera acreditar, com podria ser haver mantingut entre ells un intercanvi epistolar, i que encara es conservaren les seues cartes, no ens permet, ara per ara, deixar clar la motivació que el va moure a fer tan esplèndid llegat al seu poble, i a la que hem intentat arribar amb la present hipòtesi.

Al final de la vida

Ens trobem en el primer dia de l’any 1923, dia de cap d’any, i a les 2 hores de la matinada, Dolores Puchol Beltrán, esposa de D. Emilio Carrasquer, moria a sa casa a conseqüència d’una insuficiència cardíaca i pels trastorns circulatoris subsegüents, assistència segons el certificat mèdic. Tenia 71 anys³⁰.

Als 68 anys, D. Emilio, s’havia quedat sol. Molt ric, però sol. La solitud i la vellesa fan mala lliga en qui les patix, i damunt es trobava malalt. Les malalties que patia, diabetis i probablement també tenia *mielitis*, doncs el seu cosí germà i el seu nebot se l’havien de carregar a les espatles per a portar-lo a fer les seues necessitats ja que ell no podia pel seu compte, tampoc li facilitaven les coses, en aquella edat, per tractar d’alçar el cap. Més tristesa no se’n podia trobar en aquella casa. Si al menys hagueren hi hagut fills!

Com ja no podia eixir de casa, doncs mancava dels suficients poders físics, manà cridar al notari de Sueca D. Luis Martínez Jordana perquè es presentara allí, a sa casa, i redactar-li un nou testament, cosa molt necessària en aquells moments com a conseqüència d’haver faltat abans que ell la seua esposa; i havent d’introduir-hi les modificacions pertinents respecte dels anteriors testaments que havia fet en altres ocasions. A més a més que calia agrair al seu cosí germà Antonio Cebolla García els serveis que estava prestant-li, i també al seu nebot Alfredo Cebolla Martínez que actuava fent d’infermer seu. I així li ho explicà al notari perquè ho redactara. Aquell va ser l’últim testament que feu.

A penes havia passat mes i mig, quan el dia 17 de Febrer del mateix any, la mort li va acudir a les 6 hores a causa de diabetis sacarina segons especifica el certificat del metge.

²⁹ Quaderns de Sueca IX: “Historia de la Farmacia en Sueca 1863-1924”, pp. 54 i 55, M^a. José Benedito Fortea.

³⁰ Acta de Defunció de Dolores Puchol Beltrán, Ll. 76, f. 214, S. 3^a. Registre Civil de Sueca.

Poca gent es devia trobar en sa casa a primeres hores del matí, perquè els familiars més immediats que estaven a la seua cura, no més van poder enviar a Salvadora Ibáñez Serra, casera del sequer de D. Carlos Matoses, a presentar la defunció al Jutjat, i cal dir que, la pobra, no va poder signar l'acta de defunció perquè no sabia escriure³¹.

Cal pensar, que eixe dia, la Corporació Municipal ja devia conèixer de manera extraoficial el llegat que hi deixava atorgat a l'Ajuntament; doncs el sepeli que prepararen fou tot un esdeveniment a Sueca (arribats ací no puc evitar pensar que, segurament, una altra cosa haguera ocorregut sense haver-hi llegat. Però també pense que així és la vida ...).

Una vegada més serà en el setmanari "El Sueco", concretament en l'exemplar del 25 de Febrer de 1923, on trobem narrada la crònica de l'enterro de D. Emilio Carrasquer. L'article esmentat no va signat, i diu: "*Al tener conocimiento de los fines altruistas del testamento el digno señor Alcalde D. Joaquín Marzal, convocó a sesión extraordinaria³² a los señores concejales y autoridades y reunidos en efecto, a las 12, el albacea, Rdo. P. Amado dio lectura a las cláusulas testamentarias por las que se constituye heredera universal a la ciudad de Sueca. Aceptado por absoluta unanimidad, acordóse asistir en corporación al entierro del finado y convocar a todas las escuelas y colegios de ambos sexos con sus profesores, para que el entierro reflejase el agradecimiento que la ciudad sentía por tan trascendentales mejoras. El señor Alcalde con actitud laudable ordenó las consiguientes diligencias.*

La ciudad respondió aplaudiendo de corazón una testamentaria tan simpática, patriótica y meritoria, asociándose desbordante al cortejo fúnebre de la tarde que acompañó los restos mortales del ilustre finado desde la casa mortuoria hasta la salida de la ciudad. Allí vimos presidiendo el duelo a las dignas autoridades: alcalde, juez de 1ª Instancia, juez Municipal, teniente de G. C. y al Exmo Ayuntamiento en corporación; la segunda presidencia la formaban: el R. P. Amado de C. Burguera, albacea del finado; con la familia de éste; figuraban comisiones de los diversos centros recreativos y políticos; muchos amigos del difunto; y, particularmente, todas las escuelas nacionales y privadas y colegios de la localidad con sus profesores a la cabeza que precedían el cortejo. Parecía éste una procesión interminable y simpática en extremo, verdadera manifestación de agradecimiento y cariño"³³.

Esquela que publicà el setmanari "El Sueco" en 25-02-1923

³¹ Acta de Defunció de D. Emilio Carrasquer García, Ll. 76, f. 237v., S. 3ª. Registre Civil de Sueca.

³² Arxiu Municipal: Revisades les Actes de Plens de 1923, no hi ha cap Acta de Ple Extraordinari en 17-02-1923. No es conserva cap Llibre d'Actes de Comissió Permanent de 1923.

³³ Setmanari "El Sueco", 25-02-1923, pp. 1 i 2, sense signar (creiem que la crònica l'escrigué el mateix P. Amado, ja que a l'inici de l'article empra les mateixes frases que en la petita biografia que li dedicà a D. Emilio en la seua "Història de Sueca" publicada en 1924).

Els elogis

Una vegada més rebusque, en la carpeta on guarde les dades del Col·legi Públic Carrasquer, alguna informació sobre D. Emilio Carrasquer que no haja treballat fins ara. Encontre un full en el que apareix el llistat d'una relació d'epítets que certa vegada, recorde vagament, els vaig destriar dels articles que vaig anar llegint en alguns setmanaris de "El Sueco" quan vaig preparar les notes per a escriure sobre la inauguració de les Escoles Carrasquer.

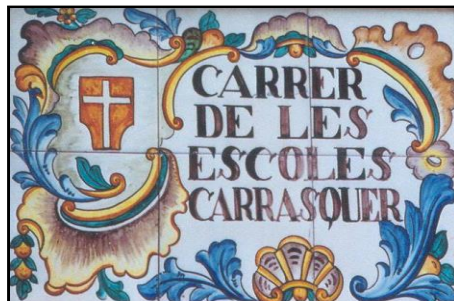
La relació és abundant, i és com seguix: "*Enamorat de la seua pàtria petita, home bo i patriota, eximi fundador, meritíssim suecà, il·lustre patrici, pròcer, compatrici, generós donant, gran patrici suecà, boníssim senyor, mentor de la infantesa, insigne patrici, honorable patrici, filàntrop, il·lustre suecà, esperit delicat, noble fill, abnegat, generós en extrem, fill il·lustre de Sueca, exemple d'amor, patriota de fets, noble patrici, modest, esplèndid amb els seus compatriotes, idealista., patrici insigne, bon patrici, patrici, fundador, eximi patrici, generós suecà*".

Tots aquests elogis li'ls van anar dedicant aquells entusiastes col·laboradors del setmanari "El Sueco" en les cròniques que van escriure cobrint, amb la seua ploma, la inauguració de les Escoles Carrasquer en 1929. Qualificatius ben merescuts, al meu entendre, per a un bon home que sent ric visqué pobre, però que, a l'hora de la mort, entregà les seues riqueses al seu poble.

Un elogi no he trobat entre els anteriors, o se'm passà inadvertit al fer el llistat, serà el meu, i que jo li'l dedique: **altruista**.

Els honors

A més a més de donar-li el seu propi nom a les Escoles que havia patrocinat: Escoles Carrasquer, que en el seu testament sempre havien figurat amb el nom d'Escola-Model, també es posà el seu nom al carrer que discorre paral·lel a les esmentades Escoles³⁴, nom de carrer que desaparegué un bon dia de l'any 1979 com a conseqüència dels canvis de nom dels carrers a Sueca, produïts en el primer any d'Ajuntament democràtic. Certa vesprada acudiren a casa de l'advocat i Cronista Oficial de Sueca, Fermí Cortés (q. e. p. d.), els aleshores regidors, Paco Ferrer (q. e. p. d.) i Gregori Naval, el traductor de Valencià de l'Ajuntament de Sueca en aquells anys, Josep Lluís Fos, i l'Alcalde Jaume Lloret. La finalitat de la reunió no era una altra que buscar uns criteris adients per a propiciar els canvis de nom a molts carrers de Sueca que encara duïen la mateixa nomenclatura de temps de la dictadura del general Franco, i que la gent del poble els coneixia per uns altres més emprats en l'argot popular. D'aquella reunió sorgí, entre altres, un dels criteris (el que ara ens interessa), que deuria seguir el nou Ajuntament democràtic: "Utilitzar topònims usats habitualment pel poble". Com que el carrer portava el nom de D. Emilio Carrasquer, i el poble el coneixia pel "Carrer de les Escoles Carrasquer", es modificà nomenant-lo d'eixa forma. Al menys es conservava el seu cognom.

En la sessió de Ple de l'Ajuntament de l'11 de Juliol de 1927, a proposta del regidor Sr. Torregrosa, demanà que s'obriera una subscripció pública per a erigir, amb el que es recaptara, una estatua a D. Emilio, i que es nomenara una comissió, formada per marmessors i regidors, per a dur-ho a cap. Dissentiren els marmessors Srs. Llopis i Cabedo, que adduïren declinar la invitació

³⁴ Sessió de Ple de l'Ajuntament de Sueca de 4 de Març de 1926, sent Alcalde D. Severino Muñoz Beltrán.

perquè els marmessors acaben en el moment en què la voluntat del testador resta complida. S'acordà, per unanimitat, que l'Ajuntament, oportunament, nomenaria una comissió organitzadora. No la degueren nomenar perquè el mateix dia de la inauguració de les Escoles Carrasquer, el 13 de Gener de 1929, des del setmanari "El Sueco" es demanava un bust per a D. Emilio. En les pàgines 6 i 7, en l'article "*PERINOLA³⁵, LA PRIMERA I LA ÚLTIMA PIEDRA*", comenta, el que signa EGO, que per a ell "*la obra no se había acabado, pues faltaba la última piedra, i que no era atra cosa que un busto para D. Emilio*". Encara passaren més anys, perquè en el setmanari local "Mosaico", un dels col.laboradors que hi escrivien, Armando Ballester, publica un article datat a Madrid en 16 de Desembre de 1934, dient que "*(...) D. Emilio Carrasquer (...) bien se merecía (...) que los niños, cuando iban a clase pudieran admirar la efigie, perpetuada en bronce o en piedra, del benefactor de la su cultura*"; i afegia que "*habían en Sueca dos escultores de prestigio, Beltrán en la cima, i Frechina subiendo ràpidamente, a los que mejor veía capacitados para llevarlo a término*". El que vol dir que en 1934 encara no se li havia fet cap bust.

En 1940 o 1941, any més any menys, segons recorda i ens conta Baldomero Granell Bisbal (Mestre durant 16 anys de les Escoles Carrasquer i Director d'aquestes de 1972 a 1974); degut que entre la seua família, que vivia en el "Forn de Juliet" del carrer València, i la família de Gutiérrez Frechina, hi havia una gran amistat, és pel que ell, quan eixia de l'escola "Unión Cristiana", passava moltes estones veient com treballava l'escultor en el seu taller situat també al carrer València, i allí mateix va veure com Gutiérrez Frechina tenia el bust d'escaiola que avui es troba en el rebedor de les Escoles Carrasquer, i que no està datat ni signat. No sabem tampoc com anà a parar a l'Escola, ja que no apareix en ninguna Acta, de les reunions dels mestres, cap nota al respecte.

Bust d'escaiola de Gutiérrez Frechina

Com Gutiérrez Frechina va morir molt jove, amb 42 anys en 1950, pot ser que els parents entregaren el bust a l'Ajuntament, i aquesta a les Escoles Carrasquer. En l'actualitat presenta algun desperfecte i també necessita repintar-se repassant el color que du imitant el del bronze. Encara que el millor seria reproduir-lo en autèntic bronze i esposar-lo en un lloc preminent i mi llor situat que l'actual, i el bust d'escaiola guardar-lo en alguna dependència adequada per a la seua conservació. Pense que seria la millor solució si es vol preservar per al futur una altra obra escultòrica del prematurament desaparegut Gutiérrez Frechina. Però serà ja en 1969 (any gravat en la maqueta), quan, dit per boca de l'autor del bust que es troba al jardí de les Escoles, José Marco Cuevas, fou l'Alcalde, d'aquells anys, Francisco Segarra Fabiá qui li

encomanà fer un bust en bronze de D. Emilio. Conta l'escultor que es presentà a sa casa el regidor Sr. Catalá a encomanar-li'l i dient-li si volia reproduir, però en bronze, el bust d'escaiola que ja es trobava a l'entrada de l'Escola. Marco li contestà que ell el faria, però a la seua manera. El regidor, en vista de la resposta, li entregà una fotografia del benefactor, i a partir d'ella realitzà el bust, que tots coneguem, situat al jardí de les Escoles Carrasquer.

Però serà ja en 1969 (any gravat en la maqueta), quan, dit per boca de l'autor del bust que es troba al jardí de les Escoles, José Marco Cuevas, fou l'Alcalde, d'aquells anys, Francisco Segarra Fabiá qui li encomanà fer un bust en bronze de D. Emilio. Conta l'escultor que es presentà a sa casa el regidor Sr. Catalá a encomanar-li'l i dient-li si volia reproduir, però en bronze, el bust d'escaiola que ja es trobava a l'entrada de l'Escola. Marco li contestà que ell el faria, però a la seua manera. El regidor, en vista de la resposta, li entregà una fotografia del

^{3 5} Nota de l'autor: Baldufa petita de cos prismàtic de 4 cares i amb un petit mànec en la part superior que s'agafa amb dos dits per a fer-la ballar.

benefactor, i a partir d'ella realitzà el bust, que tots coneguem, situat al jardí de les Escoles Carrasquer.

També conta, com anècdota, que calguent fer-li al bust una pilastra de suport amb rajoles, fou el mateix arquitecte José Luís Serrano Ferrando qui li va explicar com devia travar-les per a donar-li a la pilastra major consistència. Hem de dir que aquesta pilastra avui ja no existix, ja que fou substituïda en l'estiu de l'any 2000 per una altra de marbre picat.

Per fi D. Emilio tingué un bust que el perpetuara dins de les seues pròpies Escoles. Però mai se li reconegué cap honor més, ara com ara: "Fill Predilecte de Sueca" (fins 26-11-200).

L'escultor José Marco Cuevas amb la maqueta de 1969 del bust, actualment situat al jardí de les Escoles Carrasquer.

Bust de D. Emilio realitzat per José Marco Cuevas situat avui al jardí on antigament estava la font

Una visita al sepulcre

Fa pocs dies que s'ha acabat els actes commemoratius del 75^é. Aniversari de la Inauguració de les Escoles Carrasquer (1929-2004), i ja estic decidit a posar-me a escriure sobre els esdeveniments pels que ha passat l'Escola des d'aquella data llunyana inaugural. Ara busque la carpeta, retolada "Dades del C. P. Carrasquer". Quan la trobe l'òbric i comence a regirar els papers que hi guarde i que he anat amuntonat sense cap ordre. Casualment, el primer que em trobe es una fotografia de D. Emilio, l'única que he vist sempre reproduïda quan s'ha escrit sobre ell. Mentre mire el retrat pense i faig memòria de les vegades, que al llarg de la meua vida, he assistit a algun acte commemoratiu en el seu honor. De les ocasions que he assistit no recorde ninguna que haja anat a visitar la seua tomba. No seria avui un bon dia per anar-hi i fer-li una visita?

Mire el meu rellotge, que em diu que encara són les 16,30 h. Observe que fa molt bona vesprada, doncs estem en Juny. No hem seduïx la idea de presentar-me sol al cementeri. Què hi faig?

Agafe el telèfon mòbil i li truque a un amic. Li explique l'assumpte i, encara que a repel, decideix acompanyar-me.

Quan entrem al cementeri, immediatament a mà esquerra segons s'entra, es troba el despatx de l'enterrador. El funcionari està segut darrere de la seua taula.

-Bona vesprada!

-Bona!-, em respon amablement.

-Mire, veníem a veure si trobàvem la tomba d'un home que va morir el 17 de Febrer de 1923.

-Esperen un moment i ara els ho buscaré.

Obri el calaix de baix de tot d'un armari arxivador i comença a regirar en els llibres, vetusts i deixatats pel temps, buscant l'any que jo li havia facilitat. Després de ben buscada la data em diu:

-Ho sent molt, però eixe any ja no el tenim ací. Haurà de buscar-lo en l'Arxiu Municipal. Com fa tants anys ...

-No es preocupe, li conteste, ja me les arreglaré. Conec l'Arxiu i no crec que tinga dificultats en trobar-ho, perquè com es tracta de D. Emilio Carrasquer ...

-Home, haver-ho dit!-, em digué amb una ràpida exclamació, -però, si no fa falta consultar cap llibre. Vinguen amb mi que jo els acompanyaré que està ben prop d'ací.

En traspasar el llindar de la porta que dona ja directament al cementeri, trenquem a mà dreta, i continuant per la vorera sense deixar-la enseguida, efectivament, ens topem amb el ninxo. Està assenyalat amb el núm. 652, i situat en segona filera des de baix. Té dos gerros platejats un a cada costat i plens de flors, que mantenen vius els colors perquè són de tela.

-Bon detall! Pense per a mi.

-Mira-, li comente al meu company i referint-me a les flors, -a ell li haveren agradat, tenint fama com tenia d'avar. Si plou es renten i, a més a més, es poden reposar de tard en tard.

El meu amic se somriu. Observe que a la làpida li manca el cristall protector; però, també me n'adone que els ninxos d'al voltant si que el conserven. Degut a aquesta circumstància, algunes de les lletres de les inscripcions de la làpida estan cobertes de pols, i hi han algunes dades que no s'observen bé. Agafem un mocador cadascú i les netegem per poder veure-les millor, ja que, a més, la làpida és de marbre negre.

Es veuen dues fotografies, la de l'esquerra, segons es mira, és la de D. Emilio, i la de la dreta la de la seua esposa D^a. Dolores. Les inscripcions diuen:

“El eminente patricio D. Emilio Carrasquer y García, + 17 Febrero 1923, a los 68 años de su edad”. I a continuació la de la seua esposa: *“y su esposa D^a. Dolores Puchol y Beltrán, + 1º Enero 1923 a los 65 años de su edad”.* I al final: *“Los albaceas piden una oración por ellos”.*

Em fixe que la data de l'edat de la mort de l'esposa es errònia, ja que va morir als 71 anys, i curiosament sols un mes i mig abans que ell. Ho comentem, i també que en lloc d'un ninxo doble, podien haver-se hi construït un panteó perquè podien econòmicament. La modèstia de D. Emilio mai ho degué consentir.

Guardem silenci una estona. Després decidim anar-se'n, però no regressedem cap a l'eixida per la mateixa vorera per on vam vindre, donat que, quasi enfront d'on ens trobem hi ha una altra vorera que porta a un camí central que conduïx igualment a l'eixida. A l'arribar a la intersecció central de voreres, inconscientment mirem a la dreta, i veiem, de sobte i al fons, el mausoleu municipal dels Homes Il·lustres de Sueca, i a l'uníson, mirem enrere el sepulcre de D. Emilio i la seua esposa. Trenquem a l'esquerre i al poc ja estem eixint al carrer, no sense que abans ens hàgem acomiadat de l'enterrador donant-li les gràcies per les seues atencions.